

B A R E E L

Dossier migranten en volwasseneneducatie

*Juli 1994,
jaargang 15 nummer 56
Bareel is een driemaandijks
tijdschrift over migranten,
uitgegeven door het Vlaams
Centrum Integratie Migranten vzw
v.u. Emiel Vervliet,
Dieseghemlei 104,
2640 Mortsel*

De redactie

Emiel Vervliet, Eliane Peytier, Marc Laquière, Francine Moonen, Marc Maes, Christel Grieten, Nadia Guerti, Hava Duman, Hilde De Vos, Franco De Gregorio, Koen Cooreman, Mohamed Chakkar, Frieda Bex.

Werken nog mee aan dit nummer

Martine Klaasen, Ndamina Lusanda, Ria Rector, Sammy Vienne, Piet Van Avermaet, Dirk Van Damme.

Eindredactie en lay-out

Frieda Bex.

Foto's

Paul Van Wouwe, Lut Mathijs, Philip Boël, Centre Bruxellois d'Action Interculturelle, Kabinet Vlaamse Gemeenschapsminister van Onderwijs.

Druk

De Wrikker, Patriottenstraat 29, Berchem.

Redactie en administratie

Bareel, Gaucheretstraat 164, 1210 Brussel.
Tel. 02/201.03.00.
Fax 02/201.03.39.

Abonnement

Per jaargang, door overschrijving van 350 Bfr. op 001-0967311-06 van VCIM vzw, 1210 Brussel. Los nummer: 95 Bfr. incl. verzending. ISSN 0773-5618

Editoriaal

De schoolvrede in ons onderwijs is wellicht één van de meest fragile evenwichten die ooit in ons land gerealiseerd werden. Het is geen traditie dat er van buiten afgeïnterveneerd wordt in de onderwijsnetten. Daardoor lijkt de onderwijsmolen soms verder te draaien zonder beïnvloed te worden door de hem omringende maatschappij.

Het is de verdienste van mevr. P. Dhondt dat ze de beleidsmakers erop wees dat het niet langer kon dat er scholen zonder migrantenleerlingen gevestigd waren in buurten met een populatie van overwegend migranten. De rapporten van het KCM maakten duidelijk dat er één en ander schortte aan de situatie van migrantenleerlingen in het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Vorige zomer kwam, mede dank zij de stuwende kracht van het VCIM, de non-discriminatieverklaring voor het onderwijs tot stand. Het was van meet af aan duidelijk dat het VCIM daardoor te maken zou krijgen met de hoger geschetste realiteit; kritische commentaren en standpunten werden niet altijd in dank afgenomen.

Het was de bedoeling van de redactie een Bareel-nummer met een dossier over onderwijs en migranten klaar te stomen. Dit dossier zou handelen over migranten in het onderwijs; dus over eigen scholen, discriminatie en racisme, onderwijsvoorrangsbeleid, multi-etnische teams,

Een dossier met een aantal hete hangijzers. Bepaalde artikelen konden niet gerealiseerd worden, werden op de valreep teruggetrokken, of waren zo algemeen-beschrijvend dat ze weinig nieuwsaarde hadden. Dat alles had voorgevolgd dat er onvoldoende materiaal overbleef om een uitgebalanceerd en voldoende kwalitatief dossier samen te stellen. Meteen kwam daardoor het volledige laatste nummer van de vorige jaargang op de helling te staan. Waarvoor onze verontschuldiging.

Dit is meteen het eerste nummer van jaargang 15. Een nummer van de gewone dikte; de volgende nummers zullen wat dikker zijn. Om het goed te maken.

De redactie

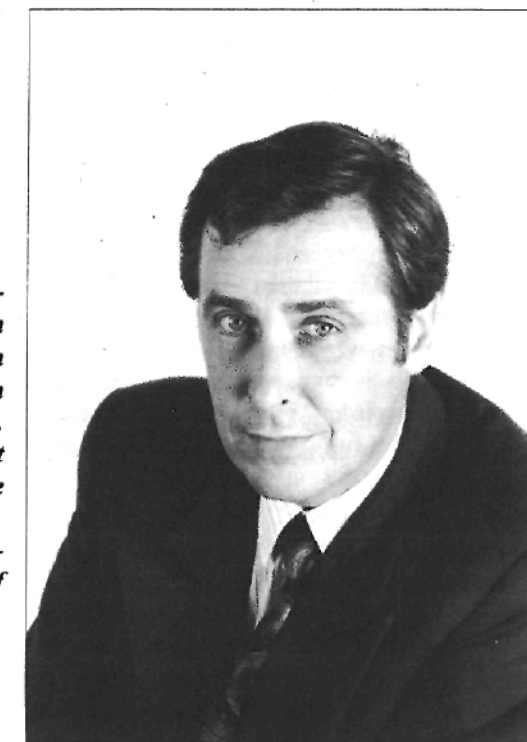
Inhoud	blz.
Editoriaal en colofon	2
Luc Van den Bossche, Vlaams Minister van Onderwijs	3
Onderwijs aan migranten, een visie van het Europees Parlement	7
Wij zijn allen migranten, of: Belg zijn is niet evident	10
Dossier Migranten en Volwasseneneducatie	11
Waarheen? Onderwijsmogelijkheden voor volwassen migranten	11
Migranten en anderstaligen in de basiseducatie	14
Onderwijs Nederlands als Tweede Taal in de volwasseneneducatie	17
Nederlands op de Wervloer in de praktijk: Lemmerz	20
Alternierende opleiding kleuteronderwijzer(es)	21
Doorstroming naar het hoger onderwijs?	24
De Brusselse wijk Matonge: een kosmopolitische wijk	26
Bruno Ducoli en het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle	28
Documentatie	30
Aangekondigd	32

Beleid

Luc VAN DEN BOSSCHE, Vlaams Minister van Onderwijs

Het ligt voor de hand dat we bij een themanummer rond 'volwasseneneducatie' in de reeks 'gesprekken met beleidsmakers' kozen voor een interview met onze Minister van Onderwijs, Luc Van den Bossche. Het minste wat je van hem kan zeggen is dat hij niet alleen het departement beheert, maar ook een visie op onderwijs heeft. Daarom konden we het niet nalaten om hem, naast vragen over het volwasseneneducatie, ook een aantal vragen over het reguliere onderwijs te stellen.

Dit interview werd afgenomen einde mei, een week voor de ondertekening van de non-discriminatieovereenkomsten in de vijf pilootgemeenten.

Bareel: U heeft het 'onderwijsvoorrangsbeleid' voor migranten als het ware overgeërfd van uw voorganger, wijlen Minister Coens. Vindt u het perfect zoals het is of zijn er elementen die u liever anders had ingevuld?

Luc Van den Bossche: Niets is perfect in dit ondermaanse tranendal ...

Ik vind dit een symptomatische vraag voor de cultuur van deze maatschappij, waarin ministers die mekaar opvolgen, mekaars beleid blijkbaar moeten afbouwen. Ik vond de nota onderwijsbeleid migranten een goede nota en ik blijf het een goede nota vinden; ik heb daar geen moeite mee. Wat ik gedaan heb, is uitvoering geven aan de basislijnen die vroeger werden getrokken en die door de regering toen - waarvan ikzelf ook deel uitmaakte - zijn goedgekeurd.

Bareel: Bij het OVB wordt de focus duidelijk op migranten gericht. Zou het niet beter zijn te streven naar een algemene kwaliteitsverbetering in het onderwijs waarvan alle leerlingen beter worden, ook de migrantenleerlingen?

Van den Bossche: Je hebt een algemene kwaliteitsdiscussie in het onderwijs: de discussie over de eindtermen, het feit dat we de inspectie gewijzigd hebben enerzijds in begeleiding en anderzijds in inspectie - maar dan in de zin van een schooldoorlichting -, de nieuwe accenten die we leggen op bijvoorbeeld attitudevorming, enz.

Maar naast die algemene kwaliteitsdiscussie, die doorloopt, is er ook een specifiek beleid nodig naar bijzondere aandachtspunten, 'pijnpunten', waar je het niet haalt met algemene kwaliteitsmaatregelen. En men kan niet ontkennen dat de migranten, net als bijvoorbeeld de schippers- en fooreizigerskinderen, één van die bijzondere pijnpunten zijn. We hebben een reeks initiatieven genomen naar scholen die omwille van alle mogelijke sociologische gegevens in hun instroom een probleem hebben inzake kwaliteit en verdere democratisering van het onderwijs. Binnen die bijzondere acties ligt er een klemtoon op migranten, maar ook op racisme. De non-discriminatieverklaring, het initiatief 'V-dag', het project doorstroming tweede graad secundair onderwijs, de GPB-opleiding voor leraars islamiti-

sche godsdienst, het project alternerend leren allochtone kleuterleidsters zijn alle concrete vertalingen van wat je doet op dat 'pijnpunt'. Er mag evenwel geen tegenstelling zijn tussen een beleid dat specifiek op bepaalde rendementen is gericht en je kwaliteitsbeleid.

Bareel: Wat de 'non-discriminatieverklaring' betreft is het naar buiten toe windstil: er wordt weinig informatie verstrekt, noch aan de schooldirecties, noch aan de migrantengemeenschappen, noch aan de Commissie Onderwijs Migrant. Vindt u dit een goed principe?

Van den Bossche: Wanneer je bepaalde politieke discussies 'op de grote markt' voert, ga je ze sloganiseren. Ik denk dat de non-discriminatieverklaring slechts tot stand is gekomen omdat het in stilzwijgen is gebeurd. Er is een maandenlang proces aan voorafgegaan waarin overleg gepleegd werd met alle actoren in het veld, inclusief de 3 netten, zonder dat daaraan enige publiciteit werd gegeven. Eén keer heb ik publiek iets gezegd dat aan duidelijkheid niets te wensen overliet, enkele

zinnen maar; dat was omdat ik vond dat sommigen na verloop van tijd te kwadertrouw aan de tafel zaten. Daarna is het proces weer in alle rust verder gezet tot we de non-discriminatieverklaring hebben ondertekend. Dan hebben we intern uitgediscussieerd wat de vertaling ervan decretaal en qua besluit betekent; die besluiten moeten binnenkort door de regering goedgekeurd worden.

Ook voor het tweede luik, de non-discriminatieovereenkomsten in de pilootgemeenten, hebben we in alle rust een akkoord bereikt dat we op 7 juni gaan ondertekenen.

Heel dat proces was natuurlijk niet eenvoudig, als je weet van welke standpunten eenieder vertrokken is. Maar doordat het rustig werd voorbereid, voelden de mensen zich nooit 'vastgevoerd'. Ook liet deze werkwijze mij toe om mensen in te schakelen, vanuit de VLOR bijvoorbeeld, of iemand als Johan Leman, die goed werk levert als voorzitter van de beoordelings- en bemiddelingscommissie en waarvan ik hoop dat hij dat werk verder zal zetten.

Bareel : Wat zijn uw plannen rond concentratiescholen ?

Van den Bossche : Dit is een boobytrapvraag ! Daar loop ik niet in : ik heb geen specifieke plannen rond concentratiescholen. Ik denk consequent verder in de lijn die al werd uitgezet door mijn voorganger. De non-discriminatieverklaring was niet voorzien in de beleidsnota, maar is in mijn beleid een logische stap verder.

Binnen de non-discriminatieverklaring kan een concentratieschool - die overigens aan alle kwaliteitseisen moet voldoen - soms perfect gerechtvaardigd zijn. Maar ik kies niet voor de weg van de concentratiescholen. Daarom is binnen de non-discriminatieverklaring steun voorzien voor die concentratiescholen die het bewijs leveren dat zij willen omschakelen.

Ik denk dat de beweging die we maken een normale beweging is, die in de lijn ligt van de evolutie van integratie van migranten in deze samenleving. Ik merk dat goed in Gent, waar tweede-generatiemigranten niet meer willen wonen in concentratiebuurten en hun kinderen heel bewust naar een andere school sturen. Door de non-discrimina-

tieveklaring kunnen we dit sociologische proces veel beter opvangen, terwijl je met een beleid pro concentratiescholen, een conflict krijgt. Maar het is natuurlijk contraproductief als een spreidingseffect op vrije-wilsbasis gecounterd wordt doordat men niet toegelaten wordt op een school ... !

Wat mij in dit proces vooral verheugt, is dat we een systeem installeren dat mee kan evolueren met de maatschappij, met de snelheid van de integratie en van het bewustzijn terzake.

Bareel : Toch wringt hier het schoentje : veel ouders bij wie de integratie wil duidelijk aanwezig is, vragen zich af hoe ze die 'andere' scholen kunnen binnen raken. Sommige scholen blijven migrantenleerlingen weigeren.

Van den Bossche : In principe is de drempel door de non-discriminatieverklaring weggehaald, maar dat is in realiteit natuurlijk niet waar.

De non-discriminatieverklaring draagt er wel toe bij, maar je hebt hier te maken met een proces waaraan je jaren moet werken. Als overheid kan je dat proces wel stimuleren en begeleiden. Belangrijk hierbij is dat je een vrij breed draagvlak hebt met o.m. de netten die de verklaring hebben ondertekend, de ouderverenigingen, devakbonden, enz.. Toch heb je nog een decalage tussen dit draagvlak en het draagvlak in de werkelijkheid. Bij elk mutatieproces in de maatschappij waarvoor een mentaliteitsverandering nodig is, zit er een spanningsfase tussenin. Wij hebben te veel het ongeduld van de media : we

willen onmiddellijk resultaten zien. We zouden meer de visie van de geschiedenis moeten hebben : processen die door veel mensen moeten worden gedragen of geïnterioriseerd, duren altijd een tijdlang.

Bareel : Is er bij het Departement Onderwijs al nagedacht over een mogelijk project voor migranten van de tweede generatie, om hen - als een soort inhaalmanoeuvre - op te leiden tot volwaardige leerkrachten die o.m. in de concentratiescholen kunnen worden ingezet ?

Van den Bossche : Het project 'alternerend leren voor kleuterleidsters' is hiervan een voorbeeld. Voor de rest is er niets specifiek.

Ik geloof wel in het effect van zo'n maatregelen, maar ook de invloed die men plaatselijk op jongeren kan hebben, is niet te onderschatten. Zo zijn in Gent een aantal jongeren die net hun secundair onderwijs hadden afgemaakt met de burgemeester over het nut van het onderwijs in de clinch gegaan. Achteraf zijn een paar van hen toch naar het hoger pedagogisch onderwijs getrokken. De meest dominante figuur in dat gebeuren heeft mij achteraf toegegeven dat dat conflict hem heeft doen nadenken.

Ook de islamleerkrachten kunnen zo'n voorbeeldfunctie vervullen. Ik denk er sterk aan om, in opvolging van een aanbeveling van Paula D'Hondt, voor hen een eigen opleiding te maken binnen het normaalschoolonderwijs. Dat

lijkt mij een veel logischer circuit. Ik hoop dit idee de volgende maanden rond te krijgen.

Bareel : In het volwassenenonderwijs is de participatie van migranten, NT2-cursussen uitgezonderd, erg laag. Daarom stelde de migrantensector zijn hoop op het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs. Hoe ver staat het ermee ?

Van den Bossche : Met het nieuwe decreet zijn we nog niet 'aan de nieuwe patatten toe', het is nog niet voor morgen. Toch wordt eraan voortgewerkt. Gisteren nog had ik een gesprek op het niveau van de directeur-generaal en zijn er nieuwe opdrachten aan de administratie gegeven.

Nu, het is blijft zeer moeilijk omdat er een aantal dingen samenlopen : de modularisering van het onderwijs voor sociale promotie, de reorganisatie van het veld, ...

Maar ik wil op de realisatie van het decreet geen termijn meer plakken. Ik denk wel dat wij met de nota midden oktober rond zullen zijn; dit is afhankelijk van de snelheid waarmee we tot een akkoord kunnen komen met VIZO en VDAB. De Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) is eveneens ingeschakeld, zij zullen de volgende twee jaar moeten kijken hoe het moet met de modules en certificaten. Het decreet zit zeker niet in de koelkast, maar de bevalling is niet zo eenvoudig omdat het een zeer ingewikkelde story is. En er is een verschil tussen het grote inzicht en het vertalen ervan naar de werkelijkheid.

Bareel : Worden of werden er intussen al specifieke maatregelen genomen voor volwassen migranten ?

Van den Bossche : Nederlands als tweede taal (NT2) in de basiseducatie hebben we budgettair zwaar aangezwengeld. We hebben hiervoor extra middelen - 32 miljoen - geïnvesteerd in de basiseducatie. De basiseducatie is van '92 tot nu gestegen van 420.000 uren naar 700.000 uren, daar is de ampleur en de aanwezigheid van NT2 veel groter geworden. Natuurlijk is dat nog dikwijls het echte beginners-niveau, dat geef ik toe, maar het aanbieden van dat niveau is niet onbelangrijk. Je hebt momenteel een aantal basisedu-

catiecentra waar alles uitermate goed loopt en waar de lessen Nederlands zelfs heel druk worden bijgewoond. NT2 speelt een belangrijke rol, zelfs in betere contacten in het huisgezin tussen ouders en kinderen.

Bareel : Door de migrantensector werd indertijd bepleit om de migranten als een aparte doelgroep in de basiseducatie te beschouwen. Hoe staat u daar tegenover ?

Van den Bossche : Ik denk dat we de globale visie op de basiseducatie trouw moeten blijven. De basiseducatie is in feite een vorm van kwaliteitszorg van het onderwijs ten opzichte van een bepaald deel van de gemeenschap die, niettegenstaande de schoolplicht, niet veel heeft meegedragen van het onderwijsgebeuren. Vooral met een maatschappelijke tendens waarbij de laaggeschoolde meer en meer onder druk komt te staan, is zo'n socialisatieproces nodig. En dat hoeft niet noodzakelijk op het beroepsleven gericht te zijn. Ik heb weet van grootouders die echt kwamen leren lezen en schrijven om hun kleinkinderen, die na school door hen opgevangen werden, te kunnen helpen bij het huiswerk.

Je richt je met de basiseducatie naareen "zwakke" groep in de maatschappij en daar horen de migranten een stuk bij. In zekere mate, doordat je NT2 aanbiedt, onderscheid je ze als afzonderlijke doelgroep, maar ik ben er niet voor om dat echt rigouzeus door te trekken. Een centrum moet zelf beslissen hoeveel procent moet ingeruimd worden voor het ene voor het andere. Dat hangt voor een stuk af van de respons, van de instroom.

Er zijn er die pleiten voor een afsplitsing als doelgroep omdat op deze manier de drempel om in te treden groter wordt voor autochtonen : welnu, dit lijkt mij een droevige discussie.

Bareel : Bij kinderen wordt het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC) als één van de pijlers van het Onderwijsvoorrrangsbeleid gezien. Wat is uw visie op een educatief aanbod in de eigen taal voor volwassenen, zoals alfabetisering of sociale kennis en vaardigheden in de eigen taal ? Vindt u dit enkel aanvaardbaar als middel, bijv. als voorbereiding op NT2 ?

Van den Bossche : Pedagogisch zou het feitelijk vooraf moeten gaan aan NT2. Het is duidelijk dat je veel meer rentabiliteit hebt als je kunt uitgaan van een verworven alfabetisering op niveau in de eigen taal. Maar we zijn daaraan nog niet toe. Op dit moment zitten we eerder in het systeem "Kurieren am Symptom".

In een volgende fase zouden we hieraan veel meer belang moeten hechten, want men kan toch niet vragen dat iemand zijn cultuur begraaft. Het is maar vanuit het besef van een eigen cultuur dat een andere cultuur kan begrepen worden en dat eraan kan geparticipeerd worden.

Ook voor het taalverwervingsproces is het heel belangrijk de eigen taal te beheersen. Daarom sta ik huiverig tegen het aanleren van een vreemde taal op de leeftijd van 3 of 4 jaar.

Het gevaar bestaat dat men geen moedertaal meer bezit, en dat is hoe dan ook verarmend.

Volgens mij geldt dit ook voor volwassenen : de eigen identiteit is essentieel om te kunnen socialiseren. Het feit dat we nu de nadruk leggen op NT2 en het andere niet doen, betekent niet dat we intellectueel er het nut niet van inzien. Wat mij betreft is het een beetje de toepassing van de brutale slogan van Bertold Brecht, "Erst kommt das Fressen und dan die Moral". Maar eens er een minimum aan socialisatie op gang is gebracht, moeten we opnieuw uitgaan van de eigen identiteit. Tenminste, als we echt een inhoudelijk proces willen doen lukken.

Bareel : Bepaalde groepen van migranten komen meer dan wie ook in aanmerking voor het volwassenenonderwijs. Dit geldt o.m. voor heel wat tweede-generatiejongeren die in het reguliere onderwijs uit de boot zijn gevallen en nu, slecht opgeleid, nauwelijks toekomstperspectieven hebben. Bestaan er plannen om deze groep op te vangen ?

Van den Bossche : Het is een algemeen probleem, hè, het probleem van de zwakkere sociale groepen waar de horizon in het studieproces ontbreekt; waar, met andere woorden, geen begeleiding of stimulering van de jongeren en er weinig of geen communicatie met de school is. Je moet al uitzonderlijk

zijn qua ambitie of ingesteldheid om dan te slagen!

We hebben dit trouwens ook gezien bij de democratisering van het hoger onderwijs. Toen ik naar de universiteit ging, was dat uitzonderlijk voor de categorie, de sociale groep waaruit ik kwam. En dan was ik nog zo gek om rechten te kiezen en achteraf bij de balie te gaan! Er bestaat zo een hele generatie onderwijsmensen die uit lagere sociale categorieën komen en voor wie in het onderwijs staan het hoogst bereikbare was.

Ik ben nu aan het experimenteren in een aantal scholen waar het profiel van een sociaal assistent nuttiger is dan de gewone studiemeester-opvoeder. Zij zouden een grote bereikbaarheid aan de dag moeten leggen voor de leerlingen, voor de ouders, kortom een zuigfunctie voor problemen moeten hebben en een signalisatiefunctie naar de leerkrachten toe. Op deze manier krijg je een brugfunctie naar de moeilijke groepen in het onderwijs. Deschool moet er wel zelf voor kiezen, het opleggen doe ik niet, want het is een zeer moeilijke en belastende positie.

Bareel: *Dat werkt preventief. Zijn er ook mogelijkheden voor jongeren die intussen al volwassen zijn en die wel bereid zijn een opleiding te volgen en het intellectueel aankunnen?*

Van den Bossche: Ik denk dat je in het volwassenenonderwijs een grote persoonlijke motivering moet hebben om succes te hebben. Het probleem hier is dat je een groep krijgt die zich in een versterkte burcht van zijn 'drop-out zijn' terugtrekt. Dit is een vreselijk moeilijke uitdaging voor de overheid: hoe haal je ze daaruit? Hoe breng je hen ertoe om de groep te verlaten, en vrij eenzaam heel veel inspanningen op te brengen om te kunnen behoren tot een andere groep?

Wat het reuzemoeilijk maakt, is dat ze juist in die drop-outsituatie geen familiale terugvalpositie hebben waarbinnen ze begeleid worden. Ik zeg dit in alle eerlijkheid, ik heb hier voor ook niet direct een antwoord.

Ik geloof sterk in een modulaire systeem in het volwassenenonderwijs omdat de instapdrempel dan veel lager is. Je kan dus veel gericht iets gaan doen. Nu wordt van iemand gevraagd om het

geheel te nemen, terwijl hij of zij misschien enkel genteresseerd is in één of twee stukken ervan. De belasting van wat ze niet wensen, wordt zo te groot. In landen waar men hierin al verder staat, merk je dat de participatie en de volharding veel groter is, omdat ze de modules kiezen die ze wensen. En wanneer ze een civiele sanctie of een diploma wensen, dan moeten ze er een aantal modules bijnemen. Maar dat is dan een persoonlijke beslissing van henzelf, zonder verplichting.

Natuurlijk, echt tweedekansonderwijs volgen is niet simpel, het blijft een harde noot om te kraken.

Bareel: *Hoe staat het tegenwoordig met de gelijkwaardigheid van de buitenlandse diploma's? Wij hebben de indruk dat er heel wat vooruitgang is geboekt.*

Van den Bossche: Het is nog steeds geen automatisme, er is dus nog altijd een onderzoek. Dat gaat nu wel sneller, omdat de contacten internationaal breder zijn geworden en men beter de niveaus kent, enz.. Maar het blijft natuurlijk een dossier-per-dossierbehandeling die altijd een zekere vertraging inhoudt, en die pas kan worden wegge laten als je een totale equivalentie bij akkoord tussen twee staten hebt. Daarvoor moet je echter een vrij grote zekerheid hebben over het aangeboden curriculum, over de kwaliteit van de inhoud, Zelfs met Nederland zijn we daaraan nog niet toe!

Ik zelf ben wel tevreden met de snelheid waarmee de administratie alles afhandelt. Maar er moet duidelijkheid zijn, ik ga geen gelijkwaardigheden erkennen die er geen zijn. Het heeft ook geen zin: het is frustrerend voor degenen die hier een diploma hebben behaald en je zet de betrokkene op een verkeerd been.

Bareel: *Bij wijze van afsluiter: hoe komt het dat we in dit gebouw niemand van allochtone afkomst zien?*

Van den Bossche: Ik beheer het resultaat van 40 jaar aanwervingen, die allemaal eenduidig zijn geweest. Ook was het openbaar ambt tot voor kort een soort 'closed job': éénmaal binnen, geraakte je nog moeilijk buiten. Nu, met het nieuwe ambtenarenstatuut ligt

dat anders, en is het ook mogelijk dat anderen instappen.

Federaal moet er nog een stuk veranderen, maar er zijn toch al enkele - inderdaad, niet veel - tewerkstellingen op de Vlaamse Gemeenschap. Ook op mijn departement zouden gerust migranten mogen komen werken, als zij maar voldoen aan de kwalificaties die ik moet hebben en... bereid zijn hard te werken en afgedreven te worden als slaven.

**Eliane Peytier
Mohamed Chakkar**

Buitenland

Onderwijs aan migranten Een visie van het Europese Parlement

De Europese landen staan voor de uitdaging toekomstgerichte vormen van integratie te vinden om de samenhang van hun maatschappijen opnieuw te verzekeren. Die noodzaak is gegroeid door de internationale migraties, maar ook door de internationalisering van de economie, de politiek en de cultuur in het algemeen. Zullen xenofobie en onverdraagzaamheid toenemen, of zullen de Europese idealen sterk genoeg zijn om het vreedzaam samenleven te bevorderen? Welke rol is in dat proces van integratie (te vertalen als: het verzekeren van de nodige samenhang om het samenleven mogelijk te maken) weggelegd voor opvoeding en onderwijs?

Over deze vragen stelde het Europees Parlement resolutie A3-0399/92 op.

De actualiteit van het probleem

De Europese Gemeenschap (sinds 1 november 1993: Europese Unie of EU) telt ongeveer 13 miljoen buitenlanders, waarvan 2/3 van buiten de EU komen. Voeg je daarbij de buitenlanders zonder verblijfsrecht en de genaturaliseerden en hun kinderen, dan is zeker meer dan 5% van de bevolking migrant. Zeven lidstaten tellen afzonderlijk minder inwoners dan de EU migranten telt. De migratie naar landen van de EU is in de loop van de jaren '80 sterk van karakter veranderd. Bij de migranten die al geruime tijd met hun families in de EU gevestigd zijn, voegden zich nieuwe groepen uit de ontwikkelingslanden en uit Midden- en Oost-Europa. De geografische en culturele achtergrond van de migranten werd daardoor nog meer verscheiden.

Naast die nieuwe migraties zijn er de gevolgen van de Europese integratie of eenmaking: meer mobiliteit over de grenzen heen; en dit keer vooral van hogeschoolden. Als gevolg van die Europese integratie en de mondialisering van handel, vervoer en communicatie, wordt culturele en taalkundige verscheidenheid steeds meer een kenmerk van de dagelijkse realiteit in Europa. Voor velen is dit een bron van onzekerheid en angst. De Europese maatschappijen moeten daarom nieuwe en toekomstgerichte vormen en mechanismen van sociale integratie vinden. Het onderwijs moet daarbij een

centrale rol vervullen. Het moet de jongeren voorbereiden op het beroepsleven, maar ook het begrip voor de multiculturele en taalkundige eenheid versterken, de verdraagzaamheid bevorderen, en vooroordelen en discriminaties tegengaan. Het onderwijs moet dus de idee van een Europees burgerschap vlees en bloed geven.

Het Europees recht over onderwijs aan migranten

De basis hiervoor is een Europese richtlijn uit 1977 die sinds 1981 van kracht is. Deze richtlijn verplicht de lidstaten om aangepast onderwijs te voorzien voor kinderen wiens ouders gebruik maken van het recht om zich binnen de Europese Gemeenschap te bewegen. Zo wilde men de kanselijkheid van kinderen van migrerende werknemers verzekeren en een individueel recht funderen: het recht op een onderwijs dat beantwoordt aan de normen die gelden voor het onderwijs van het gastland.

Artikel 2 van de richtlijn bepaalt duidelijk dat het om een subjectief recht voor elk kind afzonderlijk gaat. Dit betekent o.a. dat er geen minimumnormen voor het aantal kinderen per klas mogen gelden en dat er rekening moet gehouden worden met het feit dat het hier om onderwijs in een vreemde of een tweede taal gaat. De richtlijn waarborgt ook de continuïteit van de vorming, wat o.a. betekent dat kinderen niet in een lagere

klas dan in hun land van oorsprong geplaatst mogen worden.

Uit de richtlijn volgt verder dat, om een goed onderwijs in twee talen te kunnen verzekeren, er goed gevormde leerkrachten moeten zijn. Het is aan de lidstaten om de modaliteiten en de inhoud van deze vorming te voorzien.

Gaten in dit Europees recht

Het voornaamste tekort van de richtlijn is dat artikel 1 op beperkende wijze de begunstigde groepen omschrijft: kinderen van werknemers die onder de schoolplicht vallen. Kinderen van Europese burgers die naar hun land van herkomst terugkeren en kinderen van burgers uit derde landen (dit is: van buiten de EU) kunnen geen rechten doen gelden op grond van de richtlijn. De Europese richtlijn is dus niet meer aangepast aan de jongste ontwikkelingen, met name aan de Europese eenheidsakte van 1987.

Met betrekking tot de rechten van kinderen uit derde landen is er wel een mededeling van de Europese Commissie aan de ministerraad en het parlement: in die mededeling uit 1991 wordt discriminatie op grond van de nationaliteit van de leerling afgewezen.

De richtlijn van 1977 bevat ook een aantal vaagheden: kinderen hebben weliswaar een individueel recht op

onderwijs in de moedertaal, maar de staten hebben enkel de vaag geformuleerde verplichting "dit onderwijs te bevorderen, in samenwerking met de landen van herkomst". Er dergelijke vage formulering leidt tot het afweten van verantwoordelijkheden en een precieze juridische formulering is nodig.

Diezelfde vaagheid is nog op andere plaatsen terug te vinden, bij voorbeeld waar er sprake is van coördinatie tussen het gewone onderwijs en het onderwijs aan migrantenkinderen. Die coördinatie is zeker nodig, maar zal niet het gevolg zijn van samenwerking tussen twee landen. De exclusieve bevoegdheid en verantwoordelijkheid van het land van onthaal moet hier duidelijk vastgelegd worden, temeer omdat een "eventuele reïntegratie in het land van oorsprong" (preambule van de richtlijn) steeds minder een behoefte van de betrokken kinderen wordt.

De Europese gemeenschap heeft de voorbije vijftien jaar hulpmiddelen ter beschikking gesteld om de doelstellingen van de richtlijn te bereiken. Met geld van het Europees Sociaal Fonds werd onderwijs in eigen taal en cultuur georganiseerd; het initiatief ging hier uit van de landen van herkomst en een gedetailleerd rapport over de besteding van de middelen is er niet. Ook op dit

terrein zou de verantwoordelijkheid volledig bij het onthaalland moeten liggen.

De Europese Commissie heeft verder geld ter beschikking gesteld van pilootprojecten vnl. voor de aanpassing van methodieken en voor het intercultureel onderwijs. Maar ook op dit terrein blijven de resultaten ver achter op de verwachtingen.

Europa moet daarom zijn juridisch instrument verbeteren en aanpassen aan de nieuwe realiteiten en meer aandacht schenken aan het onderwijs en aan de interculturele opvoeding.

Een intercultureel opvoedingsproject voor Europa

Europa staat voor een reeks uitdagingen die voor de democratie een kwestie van leven of dood kunnen zijn :

- het doorbreken van de vicieuze cirkel van sociale en professionele discriminatie waarin vooral jongeren zich bevinden;
- het ontladen van de spanningen tussen etnische en culturele groepen die het gevolg zullen zijn van toekomstige migratiegolven. Kinderen en kleinkinderen van migranten van de eerste generatie leggen zich niet bij de situatie neer. "Als de samenleving aan deze jongeren geen toekomstperspectieven

biedt, zullen zij in opstand komen, eerst individueel, daarna in kleine groepen in de wijken, en tenslotte als etnische groep". Door een aangepaste opvoeding moet men ook racistische gedragingen van de autochtonen trachten te vermijden;

- het voorbereiden van de jongeren op de toekomstige arbeidsmarkt, door een verhoging van de kwaliteit van opvoeding en beroepsopleiding.

Deze uitdagingen worden nergens scherper gevoeld dan in de multiculturele wijken van de grote Europese steden. Maar tegelijk is er nergens in Europa een plaats die beter geschikt is om deze uitdagingen aan te gaan. In de grote steden vindt een culturele revolutie plaats, op gang gebracht door het proces van Europese integratie, de mondialisering van economie en communicatie en vooral door de nieuwe informatietechnologie. Deze revolutie kan niet gewonnen worden met de oude formules van nationale opvoeding.

In vele beroepen is de vaardigheid tot communicatie, ook in de taal van de immigranten, van groot belang. Dat geldt nu al voor beroepen in de sociale sector en in de gezondheidszorg, maar ook voor advocaten, rechters, en zeker voor leraren. In de toekomst zal het voor nog meer dienstverlenende beroe-

pen het geval zijn. Voor jongeren die tijdens hun opleiding twee talen moeten leren, moet de moedertaal één van die twee talen zijn.

In de toekomst zullen meer en meer hogergeschoolden voor korte tijd in een ander land van de Europese gemeenschap verblijven. De stedelijke gebieden in Europa zullen slechts aantrekkelijk en concurrentieel blijven, als zij voor kinderen van deze families een aangepast taalonderwijs aanbieden. Deze opleiding van hoge kwaliteit mag niet beperkt blijven tot enkele elitescholen. Het onderwijs moet de jongeren aanmoedigen talen te leren en hen de algemene vaardigheden daartoe aanbieden.

Conclusies

Het onderwijs moet de toekomstige burgers van Europa voorbereiden op de situatie van de arbeidsmarkt en hen voorbereiden op het vreedzaam samenleven in een multiculturele maatschappij.

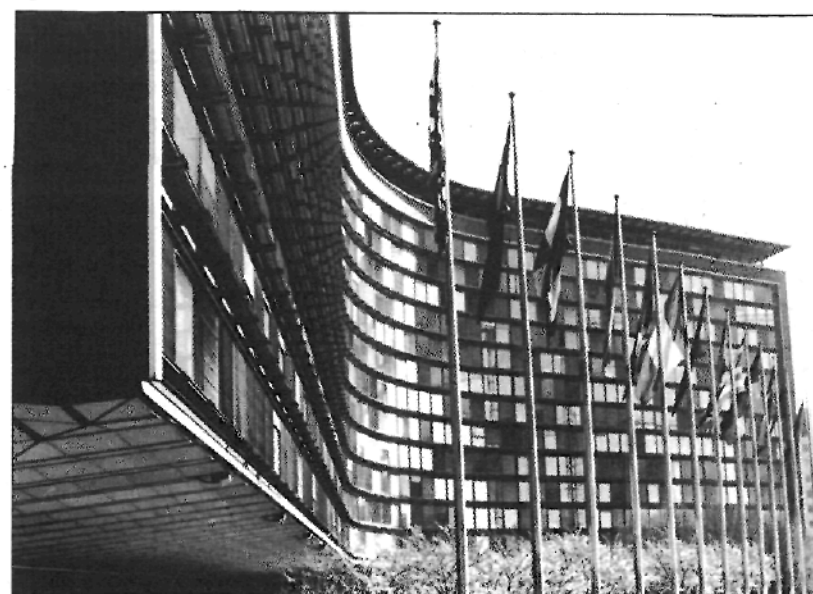
In heel Europa groeit weerstand tegen de economische, sociale en politieke integratie en wordt teruggerepen naar nationalistische theorieën uit de negentiende eeuw. Het lijkt geen twijfel dat het nationaal universalisme van de achttiende eeuw beter geschikt is om de uitdagingen van de eenentwintigste eeuw aan te pakken. Een toekomstgerichte onderwijspolitiek kan niet anders dan gericht zijn op een multiculturele samenleving en moet zich inspireren op gelukke voorbeelden van het samenleven van culturen.

Met de richtlijn van 1977 beschikt Europa over de juridische basis voor dit nieuwe onderwijsproject. Het komt er nu op aan die richtlijn overal toe te passen. Maar Europa moet ook een stap verder gaan : het toepassingsgebied uitbreiden tot de kinderen van alle migranten, aan alle kinderen ook het onderwijs van de moedertaal waarborgen en de tweetaligheid bevorderen. Er moet ook duidelijk vastgelegd worden dat de volledige verantwoordelijkheid hiervoor bij het onthaalland ligt.

De Europese Unie moet ook meer middelen ter beschikking stellen voor het taalonderwijs, vooral voor het onder-

wijs van de moedertaal en voor de vorming van leerkrachten hiervoor. Er moet onderzocht worden op welke wijze men de kredieten van het Europees Sociaal Fonds naar de onthaallanden kan laten gaan. Alleen op die wijze kan de coördinatie tussen dit moedertaal-onderwijs en het gewone onderwijs tot stand komen.

Europa moet ook een actieprogramma voor de bevordering van het interculturele onderwijs goedkeuren. Dit programma moet gebaseerd zijn op de volgende principes : gelijkheid van kansen voor alle kinderen, inpassen van de speciale maatregelen voor kinderen van migranten in het gewone onderwijs, opname van onderwijs over

de cultuur van de migranten in de programma's, bevordering van verdraagzaamheid tegenover racisme en vreemdelingenhaat. Als Europa situaties zoals die in Los Angeles of San Francisco wil vermijden, dan moet het een onderwijsmodel hebben dat voorbereidt op een culturele en taalkundige pluriformiteit. Dat model mag niet het voorrecht zijn van dure privéscholen, maar moet voor alle kinderen in Europa beschikbaar zijn.

Samevatting en vertaling :
Emiel Vervliet

Uit : Sabir, jg. IV nr. 12, zomer 1993.

Historiek

Wij zijn allen migranten, of: Belg zijn is niet evident Een boek en een tentoonstelling

Wat is België eigenlijk? Een staat van migranten. Als wij de statistieken mogen geloven, tellen wij onder onze grootouders evenveel vreemdelingen als de Amerikanen. En toch hebben wij nog steeds problemen met het fenomeen migratie.

De migratie of geografische mobiliteit heeft al altijd zijn impact gehad op de geschiedenis van onze maatschappij. De politieke en economische geschiedenis van ons land toont heel duidelijk aan dat België, sinds zijn onafhankelijkheid, in periodes van economische groei zijn grenzen openzette voor arbeiders van vreemde nationaliteit. Zo telde Brussel honderd jaar geleden 100.000 inwoners, nu nadert het inwonersaantal de 1.000.000. Dit betekent dat er, naast de natuurlijke bevolkingsaanwinst, honderdduizenden migranten bijkwamen, vanuit Vlaanderen, Wallonië, later uit Italië, Spanje, Marokko en Turkije. Velen onder hen kwamen via het station van Schaarbeek ons land binnen.

Dit is het onderwerp van de tentoonstelling 'Verweven herinneringen' die tot 27 november '93 liep in het station van Schaarbeek en nu het hele land door reist. Deze tentoonstelling, die gericht is naar een breed publiek, is een realisatie van de studiegroep 'Geschiedenis van de Migratie' van de U.L.B. en wordt gecoördineerd door Anne Morelli en Jean-Philippe Schreiber.

Ze herschets de migratie, volgt het 'grote vertrek', maar ook soms de terugkeer in geval van mislukking, vanaf de levenswijze van het land van herkomst, de motivatie om het land te verlaten, de reisroutes en reisomstandigheden tot aan de aankomst en de start in het nieuwe land. De bezoeker herleeft de beproevingen en de hoop van de verbanning aan de hand van foto's, ontroerende teksten en documenten.

De tentoonstelling eindigt met gegevens over de huidige situatie van migratie en migranten.

Wie interesse heeft voor de tentoonstelling 'Verweven herinneringen', of eraan denkt ze in zijn gemeente op te stellen, kan hiervoor contact opnemen met Marc Laquière van het Vlaams Centrum Integratie Migrant, Gaucheretstraat 164, 1210 Brussel, 02/201.03.00.

Ik, ik ben een echte Belg.
Hoe lang al?

Zo begint Anne Morelli (red.) de inleiding van een lijvig boek dat nog verder terug duikt in onze 'vaderlandse geschiedenis'. Tot zo'n 5.000 jaar voor Christus, toen een groep Hongaarse boeren zich als eersten echt in onze streken vestigden.

In verschillende artikels beschrijft het boek verder hoe en welke volksverhuizingen in of naar onze streken plaatsvonden in de oudheid, de middeleeuwen, renaissance, ..., tot nu. Het is duidelijk, België bestaat niet, en zal nooit bestaan, uit één homogeen volk. Net als in elke andere natie is de samenstelling van de bevolking, de taal en de cultuur hier in de loop der eeuwen voortdurend beïnvloed door ontelbare grote en kleine migraties. En de integratie van de nieuwelingen verliep nooit eenduidig. Waarom wordt dan vandaag migratie en integratie als een nieuw, problematisch gegeven afgeschilderd, en mede daardoor bemoeilijkt? Misschien, zo meent Anne Morelli, omdat in het geschiedenisonderwijs vooral ontstaansgeschiedenissen van naties aan bod komen, en niet de geschiedenis van groepen of individuen. Er moet in onderzoek en onderwijs dringend meer aandacht komen voor de kwestie van de vreemdelingen en de immigratie als belangrijk aspect in de geschiedenis.

Want waar sta je als Belg, als blijkt dat die 'oude Belgen' ook van ver weg immigrerden, en er sindsdien zoveel 'nieuwe' Belgen bijgekomen zijn, dat je bezwaarlijk een rechte afstammingslijn tot, en dus een 'bloedband' met, die oude Belgen kan vaststellen?

Vandaar dit boek, 'Geschiedenis van het eigen volk. De vreemdeling in België van de prehistorie tot nu'. Deze Franstalige studie werd onder redactie van Marc Laquière vertaald en verscheen eind 1993 bij Kritak, Leuven.

Francine Moonen

Dossier migranten en volwasseneneducatie

Waarheen? Onderwijsmogelijkheden voor volwassen migranten in Vlaanderen

Zeggen dat er in Vlaanderen een coherent en doorzichtig aanbod zou bestaan waar volwassenen een diploma kunnen verwerven of hun kwalificatie verbeteren, zou overdreven zijn. Toch bestaan er wel degelijk heel wat mogelijkheden.

Voor migranten is het probleem daarbij niet zozeer dat formele regels de toegankelijkheid belemmeren, maar vooral dat de versnippering en ondoorzichtigheid van het aanbod de drempel feitelijk verhogen en vooral ook de soepele doorstroming verhinderen.

In het volgende beknopte overzicht wordt in vogelvlucht een overzicht geboden van de belangrijkste voorzieningen met hun voor- en nadelen.

Examencommissies

Als volwassenen gaan bijleren, doen ze dit meestal omdat ze een diploma willen verwerven om hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen. Voor migranten geldt dit des te meer. De kortste weg om in Vlaanderen een diploma te behalen gelijk aan dat van het gewone onderwijs loopt via de examencommissies van de Vlaamse Gemeenschap. Voor diploma's van het secundair onderwijs (tweede en derde graad), zowel algemeen vormend als technisch en beroepssecundair onderwijs, kan men terecht bij de Centrale Examencommissie in Brussel. Let wel, het gaat hier om het behalen van een diploma, niet om een kwalificatiegetuigschrift of bewijs van beroepsbekwaamheid. Voor het hoger onderwijs kan men terecht in de hogescholen of universiteiten zelf.

Het grote nadeel van de examencommissies is dat het louter om een examen gaat. Het is dus eigenlijk geen vorm van onderwijs, want je moet jezelf voorbereiden. Je kan je daarbij richten op een programma van een bepaalde school of op het eigen programma van de examencommissie. De ervaring leert dat het zelfstandig verwerken van de stof van het secundair onderwijs niet gemakkelijk is. Velen zoeken dan ook hulp en begeleiding. Dat kan door zich als vrije leerling in een gewone school in te schrijven - maar dat geeft soms praktische problemen -, of door begeleiding te zoeken in bepaalde commer-

ciële initiatieven. Beter is het nog zich te wenden tot één van de twee vormen van onderwijs die voorbereiden op de Examencommissie.

Tweedekansonderwijs

Het tweedekansonderwijs is op het einde van de jaren zeventig ontstaan, vooral gestimuleerd vanuit de vrouwenbewe-

Afstandsonderwijs

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, heeft een Dienst Afstandsonderwijs die schriftelijke leergangen organiseert. Met schriftelijke cursussen en begeleiding van 'leraren-correctoren' kan men zich onder meer voorbereiden op de examencommissies. Dit is een soepele en goedkope weg om zich voor te bereiden, maar het blijft een vorm van zelfstandig studeren die heel wat inzet en studievaardigheden veronderstelt.

ging. Het bereidt volwassenen op een vrij intensieve manier voor op de examens van de Examencommissie. Op dit ogenblik zijn er negen centra voor tweedekansonderwijs actief in Vlaanderen. Daarvan zijn er zes geïntegreerd in het onderwijs voor sociale promotie; ze werken op een meer klassieke manier. De drie overige initiatieven zijn autonoom en leggen in hun onderwijs meer nadruk op begeleiding. Meestal bereiden deze centra voor op een diploma algemeen vormend se-

cundair; sommige centra werken de laatste jaren ook aan programma's in technisch en beroepssecundair onderwijs. Het aantal lessen per week in het tweedekansonderwijs ligt vrij hoog.

Onderwijs voor sociale promotie

De grootste vorm van volwasseneneducatie in Vlaanderen is het zogenaamde onderwijs voor sociale promotie. Het gaat hier vooral om avond- en weekendonderwijs, dat in gewone scholen wordt georganiseerd. Het aanbod valt uiteen in twee grote blokken. De helft van de cursisten volgt taalleergangen (waaronder Nederlands als Tweede Taal), de andere helft technische en beroepsleergangen. De meeste opleidingen situeren zich op secundair niveau, maar er zijn ook hogere opleidingen voor sociale promotie. Er zijn korte opleidingen en lange opleidingen die twee of drie studie jaren beslaan en afgesloten worden met een diploma. Dit diploma is echter meestal niet volwaardig gelijk aan een diploma voltijds onderwijs, maar dat verschilt wel van de ene beroepssector tot de andere. Sommige diploma's of attesten die in het OSP behaald kunnen worden, geven formeel toegang tot een beroep. In OSP kunnen verder geen kwalificatiegetuigschriften worden uitgereikt. In het OSP is er ook een vrij belangrijk aanbod Nederlands als Tweede Taal. In tal van scholen kunnen migranten terecht voor een cursus Nederlands. Deze cursussen richten zich naar een hoger opgeleide doelgroep dan de basiseducatie.

Het aantal volwassenen dat in Vlaanderen een of andere leergang in het onderwijs voor sociale promotie volgt, is indrukwekkend en stijgt nog steeds. Maar er zijn relatief erg weinig migranten bij. Het onderwijs voor sociale promotie heeft de grote opdracht om zich toegankelijker te maken voor prioritaire doelgroepen zoals migranten. Een ander probleem is de vrij klassieke organisatie van de leergangen. Er wordt meestal nog gewerkt in een jaarklassensysteem zoals in het

leerplichtonderwijs. Wel wordt er in toenemende mate gewerkt met 'modulaire stelsels', dit wil zeggen dat de programma's volgens modules worden georganiseerd. Elke module leidt tot een attest dat 'kapitaliseerbaar' is, dus samen met andere moduleattesten tot een diploma kan leiden.

De sterkte van het onderwijs voor sociale promotie ligt in zijn band met het gewone onderwijs (infrastructuur e.a.). Door de ruime implantatie ervan is de toegankelijkheid zeer goed.

Momenteel worden er plannen gesmeed voor een nieuw decreet op het volwasseneneducatie. Eén van de belangrijkste hervormingen in dit decreet zou zijn dat het volwasseneneducatie voortaan diploma's zou kunnen uitreiken die gelijkwaardig zijn aan die uit het dagonderwijs. Daardoor zou het volwasseneneducatie een volwaardige tweede-kansroute bieden naar een diploma. Verder zou het aanbod gemoderniseerd worden door het modulair stelsel te veralgemenen. Gestreefd wordt tenslotte ook naar een zekere centralisatie in volwaardige centra voor volwasseneneducatie.

Basiseducatie

Een heel andere vorm van onderwijs voor volwassenen is de basiseducatie. Deze richt zich tot laaggeschoolde volwassenen (maximaal diploma lager secundair) en stelt zich tot doel deze op latere leeftijd te leren wat zij nodig hebben om zich te kunnen handhaven in de samenleving. Het belangrijkste aanbod situeert zich op het vlak van de elementaire taal- en rekenvaardigheden en de sociale vaardigheden. Voor migranten is het aanbod Nederlands als Tweede Taal vanzelfsprekend relevant. Het maakt bijna de helft van het totale aanbod uit.

Er zijn op dit moment 29 Centra voor Basiseducatie in Vlaanderen, gespreid over het hele grondgebied. In regio's met veel migranten is het aanbod van deze centra relatief groot. De basiseducatie is gratis.

Voor migranten biedt de basiseducatie een toegankelijk en soepel aanbod om een aantal basisvaardigheden te verwerven. Het leidt echter niet tot een diploma. Wel kan men er zich voorbereiden op verder leren, zowel in onderwijs als in de beroepsopleiding. Het stimuleren van doorstroming neemt er trouwens een steeds belangrijkere plaats in.

Deeltijds kunstonderwijs

Om het plaatje over de onderwijssector compleet te maken, moet ook de deeltijds kunstonderwijs worden vermeld. Dit omvat het muziekonderwijs en het deeltijds onderwijs in de beeldende kunsten. Naast kinderen maken ook volwassenen hiervan gebruik en uiteraard is het ook voor migranten toegankelijk. Behoudens enkele uitzonderingen leiden deze opleidingen niet tot een diploma dat op de arbeidsmarkt iets betekent. Het gaat vooral om culturele vrijetijdseducatie.

Beroepsopleiding

Naast het onderwijs kan men ook in andere voorzieningen terecht voor opleiding en scholing. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding biedt een heel gamma beroepsgerichte opleidingen aan, die gevolgd kunnen worden door wie zich in de VDAB laat inschrijven. Het gaat vooral om technische opleidingen voor de secundaire sector, maar ook om opleidingen voor beroepen in de tertiaire sector en om algemene opleidingen zoals informatica. Als werkloze geniet men van bepaalde faciliteiten bij het volgen van een opleiding. Specifiek naar langdurig werklozen gericht zijn de schakelopleidingen (voor- of nevenopleidingen bij de gewone beroepsopleiding) en de begeleiding in het kader van WeerWerk of het begeleidingsplan-Smet. De VDAB-opleidingen leiden niet tot een officieel diploma, maar sommige certificaten en attesten worden door de arbeidsmarkt wel feitelijk erkend. De VDAB werkt ook nauw samen met een reeks kleinschalige opleidings- en tewerk-

stellingsinitiatieven die zich specifiek naar bepaalde doelgroepen richten (zoals Vitamine W in het Antwerpse). In deze projecten wordt op een praktijkgerichte manier gewerkt aan het stimuleren van de tewerkstellingskansen van kansarme groepen, door het laten opdoen van werkervaring, arbeidsattitudes en technische scholing. Voor de sector van de kleine en middelgrote ondernemingen is er het vormingsaanbod van de Centra voor Middenstandsopleiding, overkoepeld door het Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen. Het gaat hier vooral om cursussen ondernemersopleiding voor kandidaat zelfstandigen, waaronder het aanbod 'Bedrijfsbeheer' dat voor de vestiging van bepaalde zelfstandige beroepen nodig is. Verder zijn er nog tal van cursussen voor technische beroepskennis, vervolmakingscursussen, enz.

Betaald educatief verlof

Dit is geen aparte vorm van onderwijs; het is wel een voorziening die het onder bepaalde voorwaarden mogelijk maakt tijdens de werkuren en met behoud van loon les te volgen. Die voorwaarden zijn onder meer dat de opleiding in kwestie erkend is en dat men zelf voltijds werkt in de privé-sector. De erkende opleidingen betreffen meestal arbeidsmarkt-opleidingen. De basiseducatie en de meeste beroepsgerichte opleidingen in het onderwijs voor sociale promotie geven zo recht op betaald educatief verlof. De opleidingen van de VDAB zijn vooralsnog niet erkend voor betaald educatief verlof. Betaald educatief verlof is een voorziening die de drempel naar verder leren aanzienlijk kan helpen verlagen, hoewel in de praktijk het verkrijgen van betaald educatief verlof niet altijd van een leien dakje loopt. De vakbond kan hierbij wel een helpende hand bieden.

Studievoorbereiding en keuzebegeleiding

Voor volwassenen is het vaak zeer moeilijk te weten te komen welk aanbod het best aansluit op hun concrete vraag of behoefte. Het gehele veld is ook zwaar versnipperd en bevat heel wat overlappingen, zodat men doorheen de bomen het bos niet meer kan zien. In sommige plaatsen experimenteert men met een Educatieve Wegwijzer, waar men bijvoorbeeld in plaatselijke bibliotheek een volledig geïnformeerd overzicht krijgt van het onderwijs-, vormings- en opleidingsaanbod in de streek. In principe kunnen volwassenen ook terecht in de PMS-centra (psycho-medische sociale centra), die weliswaar vooral op het onderwijs en op de keuzebegeleiding van jongeren gericht zijn, maar ook de nodige informatie beschikken inzake volwasseneneducatie. Soms kunnen ook de integratiecentra hier een rol spelen. Voor laaggeschoolde migranten kan het Centrum Basiseducatie, dat als de meeste laagdrempelige voorziening kan worden gezien, helpen in de doorstroming naar verdere opleiding.

Dirk Van Damme
kabinetsmedewerker
Min. L. Van den Bossche

Onderwijs en opbouwwerk

Einde 1993 verschenen bij VIBOSO twee interessante Samenlevingsopbouwcahiers over schoolopbouwwerk. Het eerste cahier behandelt visies en onderzoek in verband met de kansenongelijkheid in het onderwijs, beschrijft de situatie van migranten en kansarmen in de samenleving, en het onderwijsbeleid ten aanzien van kansarmen en migranten. Het tweede cahier gaat vervolgens in op wat een kansenbeleid in het onderwijs zou moeten zijn, op netwerken en schoolopbouw en op de relatie opbouwwerk en schoolopbouw.

Beide Cahiers zijn te verkrijgen bij VIBOSO, Vooruitgangstraat 323, 1210 Brussel. T 02/215.27.08, F 02/215.80.75

Migranten en anderstaligen in de basiseducatie

Nog even en de Centra Basiseducatie hebben hun vierde werkjaar achter de rug. Sinds hun ontstaan heeft de migrantensector de evoluties in de basiseducatie met grote aandacht gevolgd. De ontpleoingskansen van een educatief aanbod voor migranten binnen de Centra Basiseducatie waren daarbij een belangrijke bekommernis.

Bij de start van de Centra Basiseducatie was er enthousiasme over de mogelijkheden die het Decreet Basiseducatie bood voor de betere subsidiëring en professionalisering van o.a. de Nederlandse Taallessen voor migranten en anderstaligen. Anderzijds was er ook scepticisme en aarzeling. Van bij het begin was het duidelijk dat de financiële middelen onvoldoende zouden zijn om aan alle vragen van migranten en anderstaligen tegemoet te komen. Ook de 'overdracht' van educatieve activiteiten, die jarenlang een centraal element waren in de werking van migrantencentra, na een nieuwe voorziening die nog alles moest bewijzen, zorgde bij sommigen voor weerstand.

In dit artikel wordt een beeld geschetst van de stand van zaken na vier jaar werking.

Stijging van de middelen

Een eerste belangrijk gegeven is de stijging van de middelen voor de Centra Basiseducatie tijdens de startjaren. Het erkenningsvolume (= het totaal aantal gesubsidieerde deelnemersuren) voor alle Centra samen is in de afgelopen vier jaar met meer dan de helft gestegen. In het werkjaar 1990-1991 werden 420.000 deelnemersuren gesubsidieerd, terwijl er vanaf 1994 700.000 deelnemersuren voorzien zijn.

Deze algemene stijging van de middelen gaat gepaard met een toename van het aantal deelnemers. Verhoudingsgewijs stijgt ook de participatie van migranten en anderstaligen aan het cursusaanbod van de Centra Basiseducatie. In het schooljaar 1990-1991 telde we ongeveer 3.000 deelnemers van vreemde herkomst; twee jaar later zijn

dit er ruim 5.000. Daarmee maken de cursisten van vreemde origine de helft uit van het totale aantal deelnemers.

Aantal en herkomst van deelnemers in de Centra Basiseducatie

	België	niet-Belgische herkomst	Totaal
1990 - 1991	3.824 (55%)	3.151 (45%)	6.975
1991 - 1992	4.345 (50%)	4.325 (50%)	8.673
1992 - 1993	5.024 (50%)	5.065 (50%)	10.089

Herkomstlanden vreemde deelnemers

	Aantal	Procent
Turkije	1.341	28 %
Marokko	1.240	26 %
Andere Afrikaanse landen	403	8 %
Azië	769	16 %
Oost-Europa	289	6 %
Zuid-Europa	341	7 %
rest van Europa	299	6 %
Andere	136	3 %

Naast de decretaire middelen (Vlaams Ministerie van Onderwijs) maken de Centra Basiseducatie in toenemende mate gebruik van andere, bijkomende middelen vanuit diverse bronnen. Gemiddeld 11 % van de activiteiten wordt zo gefinancierd. Daarbij nemen de cursussen Nederlands Tweede taal een belangrijke plaats in (13 % van NT2 via additionele middelen in 1992-1993).

Bovendien werden in het afgelopen jaar twee bijkomende maatregelen van kracht, waardoor het aandeel van die additionele financiering voor NT2-cursussen nog zal toenemen. Zo zijn er in het kader van het Begeleidingsplan Werklozen van de VDAB middelen voorzien voor NT2-cursussen; op het basisniveau worden deze cursussen

meestal door de Centra Basiseducatie verzorgd. Verder is er door de Vlaamse Minister van Onderwijs in het najaar 1993 een additioneel fonds geopend voor de uitvoering van NT2-cursussen in 7 Centra Basiseducatie; het gaat om 33 miljoen bfr.

(Deze twee maatregelen zijn niet zichtbaar in bovenstaande cijfers; de verwerking van de registratie van cursisten van het werkjaar 1993-1994 kan pas na deze maand, juni '94, gebeuren.)

Profiel van cursisten

De helft van de cursisten in de basiseducatie is van vreemde herkomst. Dat betekent een lichte stijging in vergelijking met de vorige jaren (45 % naar 50 %). De Turkse en Marokkaanse deelnemers vormen de grootste groep.

Verder kunnen we enkele opvallende gegevens uit de cursistenregistratie naar voor halen:

- In de cursistengroep van vreemde herkomst zitten relatief veel nieuwe cursisten; zowat 71 % nam voor het eerst deel. Dit wijst enerzijds op een grote wervingskracht van de Centra Basiseducatie, maar betekent anderzijds ook dat nogal wat deelnemers niet langer dan een jaar cursus blijven volgen.

- Gemiddeld vindt men bij de deelnemers van vreemde herkomst meer vrouwen dan mannen; dit is het meest opvallend bij de cursistengroep van Turkse origine (74 % vrouwelijke deelnemers).

- Er is een opmerkelijk verband tussen herkomstland en scholingsniveau. Bij de cursisten uit Turkije en Noord-Afrika is de scholingsgraad lager dan het gemiddelde in de basiseducatie. De cursisten uit Zuid-Europa en Azië nemen een middenpositie in. Deelnemers uit Oost-Europa, zwart Afrika en het Amerikaanse continent zijn hoger geschoold dan gemiddeld.

- Een groot aantal cursisten van vreemd origine werkt niet of heeft geen eigen inkomen.

- Doorverwijzing via formele kanalen (instanties, diensten, organisaties) of via informele kanalen (vrienden, familie) is meer dan gemiddeld belangrijk voor cursisten van vreemde herkomst.

Het cursusaanbod

Basiseducatie voor migranten en anderstaligen omvat in principe meer dan enkel cursussen Nederlands als Tweede Taal. Laaggeschoolde migranten en anderstaligen kunnen ook andere leervragen hebben dan het leren van het Nederlands. Dit blijkt nog niet zozeer uit de feitelijke deelname. Het grootste deel (83 %) volgt NT2-cursussen.

Specifiek over de NT2-cursussen kunnen nog enkele opvallende gegevens aangestipt worden. Het NT2-cursusaanbod beslaat de helft van het cursuspakket dat de Centra Basiseducatie organiseren (50,5% van de

deelnemersuren) en is daarmee het belangrijkste leerdomein binnen de basiseducatie. De NT2-cursusgroepen tellen gemiddeld 11 ingeschreven deelnemers, terwijl gemiddeld 8,5 cursisten aanwezig zijn. De aanwezigheidsgraad in NT2-cursussen ligt hiermee lager dan de gemiddelde aanwezigheidsgraad in de basiseducatie (65 % tegenover 73%). 17 % van de NT2-cursussen is van een meer intensieve aard (tussen 5 en 15u/week).

Spreiding van deelnemers van vreemde herkomst over de verschillende programma's (werkjaar 1992 - 1993)

	Aantal	Procent
Nederlands moedertaal	424	7 %
Nederlands Tweede Taal	4.772	83 %
Rekenen	51	1 %
Alfabetisering Eigen Taal	127	2 %
Sociale Kennis en Vaardigheden	254	5 %
Andere	98	2 %

king tot het leren van het Nederlands. Maar dit is geen taak voor de basiseducatie. Als concrete richtlijn stelt de Commissie dat migranten en anderstaligen die in het land van herkomst meer dan 10 jaar onderwijs gevolgd hebben, of langer dan tot 16 jaar naar school geweest zijn, niet meer tot de doelgroep van de basiseducatie horen.

Een tweede knelpunt wordt gevormd door de vraag in hoeverre de Centra Basiseducatie ook programma's in de eigen taal kunnen organiseren. De Commissie formuleert als aanbeveling dat alfabetisering in de eigen taal (Turks of Arabisch) en Sociale Kennis en Vaardigheden in de eigen taal of moedertaal binnen de basiseducatie kunnen worden georganiseerd, als ze functioneel zijn voor het Nederlands of ermee gecombineerd worden. Verdere uitwerking van deze opvatting op grond van ervaringen en onderzoek is aangewezen.

Tenslotte duikt meer en meer de vraag op naar een goed evenwicht tussen het cursusaanbod gericht naar Belgische deelnemers en het cursusaanbod gericht naar migranten en anderstaligen. Sommigen formuleren hun bezorgdheid over het feit dat bijv. cursussen

Knelpunten in de uitbouw

In de dagelijkse praktijk merkten we een aantal knelpunten op het vlak van de uitbouw van het cursusaanbod voor migranten en anderstaligen. De Commissie Pedagogische Zaken in de Basiseducatie heeft daarom een reeks aanbevelingen opgesteld in de nota "Het educatief aanbod voor migranten en anderstaligen in de basiseducatie" (VOCB, maart '93).

Een eerste knelpunt is de omschrijving en afbakening van de doelgroep. De basiseducatie is principieel gericht op laaggeschoolde migranten en anderstaligen. Ook hogergeschoolden hebben rechtmatige behoeften met betrek-

Nederlands Tweede Taal al ruim 50% van het cursusaanbod innemen. Er zijn momenteel geen duidelijke criteria of argumenten om de verhoudingen in het cursusaanbod van een Centrum te bepalen. De Commissie heeft enkele mogelijke denkpistes op een rij gezet, maar zonder tot een duidelijke aanbeveling te komen.

Het is nodig hierover genuanceerd te denken. De organisatie van voldoende NT2-aanbod van goede kwaliteit is zonder twiifel maatschappelijk bijzonder belangrijk. De Centra voor Basiseducatie zijn de belangrijkste onderwijsvoorziening voor laaggeschoolde en volwassen migranten en andersstaligen. Het is een goede zaak dat de Centra Basiseducatie zich in de afgelopen jaren op dit punt geprofileerd hebben.

Tegelijk hoort het tot de zorg van de Centra om alle groepen laaggeschoolden te blijven bereiken. Rekening houdend met de aanwezigheid van anderstaligen en laaggeschoolden in de regio, moet gezocht worden naar een evenwicht in het educatief aanbod.

Samenwerking en taakafspraken

Een ander belangrijk terrein waarop in de afgelopen jaren vooruitgang werd geboekt, betreft de samenwerking en taakafspraken tussen de verschillende aanbodverstrekkers op het gebied van NT2.

Na stimulerende initiatieven van VOCB en VCIM, nam de Vlaamse Regering het initiatief om een Ronde Tafel Conferentie te organiseren over "Nederlands als Tweede Taal voor volwassen migranten en anders-taligen in Vlaanderen". Na grondige voorbereidende besprekingen tussen vertegenwoordigers van de betrokken Ministers (Onderwijs, Tewerkstelling, Welzijn) en de betrokken uitvoerders (OSP, Basiseducatie, VDAB, VIZO), vond in juni '93 de Rondetafelconferentie plaats onder het voorzitterschap van het VCIM.

De aanbevelingen van de Conferentie slaan op de kerntaken van de verschillende aanbodverstrekkers, de planning en coördinatie van het aanbod, de kwantitatieve uitbouw en de kwaliteits-

bewaking. De Conferentie en de aanbevelingen werden door alle betrokkenen en door buitenstaanders bijzonder gewaardeerd.

Spijtig genoeg laat de bekrachtiging van de aanbevelingen door de Vlaamse Regering op zich wachten. Mede als gevolg hiervan is de implementatie van de aanbevelingen slechts in beperkt mate gerealiseerd en blijft de opvolging ervan achterwege. Ook moet opgemerkt worden dat de afspraken over taakafbakening in de praktijk eerder ingevuld worden als taakverdeling en verkaveling, dan als afstemming en samenwerking.

Inhoudelijke verdieping

Tot slot zijn er binnen de basiseducatie de laatste jaren heel wat inspanningen geleverd op het vlak van inhoudelijke verdieping en kwaliteitsverhoging. Op de eerste plaats verwijzen we naar de bijscholing die het VOCB organiseert in samenwerking met het Steunpunt NT2. Zowat 218 educatieve medewerkers volgden in de afgelopen twee jaar een bijscholing op het vlak van NT2. Op het vlak van ondersteuning werkt het VOCB, samen met de Centra, voornamelijk op het vlak van cursuspianoontwikkeling en recent ook op het vlak van materiaalontwikkeling.

Tot slot

Ter afronding wil ik de aandacht vestigen op een aspect dat voor de verdere uitbouw van het NT2-aanbod in Vlaanderen erg belangrijk is. De Rondetafelconferentie heeft veel aandacht gehad voor de kerntaken van de verschillende initiatiefnemers. In de nabije toekomst moet m.i. het accent gelegd worden op de inhoudelijke samenwerking en afstemming tussen de verschillende aanbodverstrekkers. Het is een belangrijke uitdaging om tot aansluitende leertrajecten te komen waarbij cursisten zonder drempels kunnen doorstromen en de NT2-taalvaardigheid verwerven die ze voor ogen hebben.

Sammy Vienne
stafmedewerker VOCB

Onderwijs Nederlands als Tweede Taal in de volwasseneneducatie

enkele centrale uitgangspunten

De situatie van migranten in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en in de samenleving in haar geheel is er een van achterstand en achterstelling. Een belangrijke stap in de richting van integratie zal dan ook het wegwerken van de factoren zijn die deze achterstand en achterstelling veroorzaken.

De voornaamste factoren die achterstand veroorzaken zijn: migratiegeschiedenis, sociaal-economische achtergrond en beheersing van de taal. De eerste twee factoren zijn nauwelijks of niet beïnvloedbaar. Aan de migratiegeschiedenis van een migrant kan weinig of niet worden veranderd. Rechtstreeks ingrijpen in de sociaal-economische achtergrond van iemand is al evenmin vanzelfsprekend. Invloed uitoefenen op de beheersing van de taal van een migrant is wel mogelijk.

Het zoeken naar wegen om de taal op een zo optimaal mogelijke manier te leren en die taal te leren die je nodig hebt om te kunnen functioneren in die situaties waar je als migrant meestal in verkeert, verdient dan ook de nodige aandacht.

Behoeft aan ...

Eén van de voornaamste uitgangspunten van een globaal inhoudelijk kader is de behoefte van de leerder. Iemand die zich inschrijft om een beroepsopleiding te volgen, op zoek is naar werk of in een bedrijf hogerop wil geraken, wil kunnen functioneren in die situaties. Daarvoor moet hij de taal kunnen gebruiken. De taal die hij nodig heeft om in die situaties te kunnen functioneren moet dus onderwerp van taalonderwijs zijn.

De behoefte aan taal wordt bepaald door en verschilt naargelang van de situaties waarin een cursist zal terechtkomen of wenst terecht te komen, en waarin hij een tekort aan taalvaardigheid Nederlands voelt. Hierbij moet direct aangestipt worden dat het niet alleen om door de potentiële leerder geformuleerde behoeften moet gaan. Het is perfect mogelijk dat de leerder deze vastgestelde behoeften niet of verkeerd aanvoelt. De behoeften zoals die door de leerder worden uitgesproken, kunnen nogal eens verschillen van zijn werkelijke behoeften. Het is best mogelijk dat een leerder - afhankelijk van het beeld dat hij van taalleren heeft - de behoefte uitdrukt om te leren schrijven zonder fouten. Terwijl die leerder bij voorbeeld eigenlijk taal nodig heeft om op een bouwwerf beter te kunnen functio-

neren. Een duidelijk beeld (o.a. via intake) van de werkelijke behoeften van de leerder is dan ook noodzakelijk. Ook de samenleving (of leden ervan) kan (kunnen) behoefte hebben aan een efficiëntere communicatie met de doelgroep.

Welke mogelijke behoeftegebieden kunnen worden onderscheiden, is op dit moment moeilijk te zeggen. Om daarvan een beeld te krijgen, zal in eerste instantie onderzoek naar de verschillende behoeften moeten worden gedaan.

Uit de voorlopige resultaten van een onderzoek op dit terrein kunnen reeds een aantal behoeftegebieden duidelijk worden onderscheiden.

... taalvaardigheid

Wanneer we naar de gangbare praktijk kijken, is uitgaan van de behoeften van de leerder niet altijd even vanzelfsprekend. Maar ervan uitgaan dat de leerder in eerste instantie vaardig moet kunnen zijn met taal en de taal dus met andere woorden moet kunnen gebruiken en ze niet zozeer kennen, is al evenmin vanzelfsprekend.

Ervan uitgaan dat iemand de taal in eerste instantie moet kunnen gebruiken, veronderstelt dat we taal niet benaderen als een doel op zich maar als

een middel om een ander doel te bereiken. Indien we taal als een doel op zich zouden zien, dan zou zo iets als de kennis van de regels centraal staan. Maar aangezien het kunnen functioneren/communiceren in de situaties waarin iemand verkeert of wenst te verkeren centraal dient te staan, moet taal beschouwd worden als een middel om dat doel te bereiken.

Van een traditionele taalkennisgerichte benadering naar ...

In Vlaanderen is de kennis van het Nederlands een voorwaarde om in de samenleving te kunnen functioneren. De vragen die zich hierbij direct opdringen, zijn : wat voor Nederlands heeft iemand nodig om te kunnen functioneren, en hoe zorgen we ervoor dat hij dat Nederlands verwerft dat hij nodig heeft om te kunnen functioneren?

Traditioneel bestond het onderwijzen van een taal uit het aanleren van de grammaticale aspecten van de taal. Met deze set van grammaticale regels en het inoefenen ervan moest de taalleerder trachten een bepaalde vaardigheid in de doeltaal op te bouwen. De transfer van taalkennis naar taalvaardigheid werd tijdens het leerproces niet of nauwelijks gemaakt.

De wijze waarop het Nederlands onderwezen werd in het volwasseneneducatieonderwijs was veelal een kopie van het talenonderwijs op het reguliere (BO en SO) niveau. De meestecursussen Nederlands vertrokken van de kennis van de taal en bleven daar ook steken. Met deze kennis moest de leerder zelf proberen een zekere vaardigheid op te bouwen. De overdracht van de geleerde regels naar het gebruik ervan was mager en afhankelijk van een aantal linguïstische en niet-linguïstische parameters. De mate van taalcontact, de educatieve achtergrond, en de kennis van andere vreemde talen zijn er een paar van. Ook hier was het effect van de traditionele benadering in heel wat gevallen nagenoeg verwaarloosbaar. De vele migranten die in het verleden een cursus begonnen en her-

begonnen en nog steeds niet goed functioneren in het Nederlands en daardoor soms moeilijkheden ondervinden bij de integratie in de samenleving door een te beperkte taalbeheersing, zijn hiervan het beste bewijs.

Taalvaardigheidsonderwijs : wat ?

Een migrant wil in de samenleving (situaties van alledag, op het werk, ...) kunnen functioneren. Daarvoor moet hij de informatiestroom die op hem afkomt kunnen verwerken. Deze

... een meer functionele taalvaardigheid

Meer en meer lesgevers werden zich van het voornoemde probleem bewust en gingen op zoek naar andere wegen om hun doel te bereiken. Men ging inzien dat bij een traditionele benadering bijna nooit de vraag gesteld werd wat een leerder nodig heeft om te kunnen functioneren in de samenleving. Dit is nochtans de vraag die eerst moet worden gesteld. Welke behoeften heeft een leerder die bij ons binnenkomt ? Die leerder heeft geen behoefte aan taalkennis (kennis waarvan met niet met zekerheid kan zeggen dat ze zal kunnen worden toegepast). Hij wil die taal kunnen gebruiken. Hij moet met andere woorden boodschappen (informatie van allerlei aard) kunnen begrijpen en versturen. De behoefte van die leerder ligt dus in de eerste plaats op het vlak van taalvaardigheid. Hij wil vaardig zijn in die taal, zodat hij zelf zijn zaken kan regelen en niet steeds afhankelijk is van anderen om te vertalen. Datgene wat nodig is om de taal te kunnen gebruiken (om vaardig te zijn in die taal) zal dus vóór alles het onderwerp van het onderwijs moeten uitmaken, en zal verschillen naargelang de behoeften van de leerder.

stroom van informatie kan van verschillende aard zijn en zal verschillen van situatie tot situatie. Met 'verschillende aard' verwijzen we naar deelvaardigheden. De stroom van informatie zal zich zowel op vlak van luisteren (instructies van de ploegbaas begrijpen, een vraag in een sollicitatiegesprek begrijpen, naar het weerbericht luisteren op de radio), spreken (reageren op een opmerking van een collega, een routebeschrijving geven), lezen (een affiche kunnen lezen, de uurregeling van de trein kunnen interpreteren) en schrijven (een briefje van de school kunnen invullen, een sollicitatiebrief kunnen schrijven). Wat we bedoelen met 'verschillen van situatie tot situatie' spreekt voor zich. Afhankelijk van de situaties waarin iemand verkeert, zal hij of zij met verschillende soorten van informatie geconfronteerd worden. De inhoud van de informatiestroom op de werkvloer zullen sterk verschillen van die aan de schoolpoort of van die in de winkel of aan het loket in de bank. Uiteraard hangen deelvaardigheden en inhouden nauw met elkaar samen. Zo zal de behoefte aan schrijfvaardigheid minder groot zijn voor iemand die werk zoekt als lasser dan als bankbediende.

Waaraan heeft die migrant in eerste instantie behoefte, opdat hij de informatiestroom die op hem afkomt, kan verwerken (begrijpen en interpreteren en er indien nodig een reactie op geven)? Hij heeft in eerste instantie behoefte aan die taal die gebruikt wordt bij de overdracht van die informatie. Hij moet dus taalvaardig zijn. Taalvaardigheid is dus de vaardigheid om taal te gebruiken, om informatie (allerlei boodschappen) te begrijpen (input) en te interpreteren en om informatie te kunnen versturen (output). Bovendien moet hij taalvaardig zijn in situaties waarin hij functioneert of wenst te functioneren. Dit houdt meteen in dat de taal die moet worden aangeboden om de taalvaardigheid van de migrant te vergroten, zal verschillen naargelang van de situaties waarin die migrant functioneert of wenst te functioneren.

Een behoeftendomein eventjes in de kijker : Nederlands op de werkvloer

De uitbouw van een kwalitatief hoogstaand aanbod NT2 is in Vlaanderen in volle ontwikkeling. De toenemende kennis op dit terrein bij de ondersteunende instellingen - al of niet aan één of meerdere aanbodverstrekkers gekoppeld - is daar niet vreemd aan. De verschillende overlegvormen en de initiatieven die aan een inhoudelijke stroomlijning werken, dragen hier ook in grote mate toe bij. Bovendien heeft de Ronde Tafel Conferentie NT2 in de volwasseneneducatie van 1993 daaraan nog een grote impuls gegeven. Maar deze evolutie was niet vanzelfsprekend. Vele ondersteuningsinstellingen en aanbodverstrekkers werkten voorheen elk op hun eigen terrein. Men zocht autonoom naar oplossingen voor problemen die zich stelden : oplossingen voor specifieke situaties eigen aan de instellingen. Daardoor werkten deze oplossingen meestal alleen in de eigen specifieke situatie van de instelling. Men ontwikkelde zelf een visie op taal leren en zette die om in doelstellingen, materiaal en toetsen. De verschillende instellingen stelden vast dat zij - inzake werving van potentiële cursisten - in elkaars vaarwater terecht kwamen. Daarnaast bleek - door

de grote verschillen in visie, doelstellingen, niveau-indeling, materiaal, ... - de overgang van de ene cursus NT2 naar de andere voor een cursist niet vanzelfsprekend te zijn.

Vanuit deze problemen gingen instellingen meer en meer het belang van centrale visie-ontwikkeling, overleg en inhoudelijke afstemming erkennen. Heel wat ondersteunende instellingen en vele aanbodverstrekkers werken nu meer en meer vanuit een globale visie op NT2-onderwijs. Vanuit deze centraal ontwikkelde visie op NT2 werken zij nu aan afspraken inzake terreinafbakening, inhoudelijk overleg, ontwikkeling van doelstellingen, indelingen in niveaus, ontwikkeling van curricula, lesmaterialen en toetsen.

Sinds enige tijd is er een groeiende belangstelling voor projecten Nederlands op de werkvloer (NOW) in Vlaanderen. Nederland heeft - onder impuls van het Landelijk Studie- en Begeleidingscentrum Nederlands op de Werkvloer - hierin een iets langere traditie. Doel van NOW is het verzorgen van taalonderwijs aan anderstaligen in een bedrijf in functie van een betere communicatie, een verhoogde kans tot deelname aan vakopleidingen binnen of buiten het bedrijf en een grotere kans tot doorstroming in het bedrijf. Zo'n taalopleiding moet de anderstalige ook in staat stellen om te voldoen aan de steeds toenemende eisen inzake vak-kennis een (taal-)vaardigheid die het bedrijf stelt.

Zoals aangehaald in de vorige paragraaf, is er in Vlaanderen een groeiende belangstelling voor NOW. Verschillende aanbodverstrekkers of potentiële betrokkenen beginnen initiatieven binnen NOW te ontwikkelen. Bij de uitbouw van die initiatieven is er weinig of geen inhoudelijk overleg tussen de verschillende betrokkenen. Er worden wel veel organisatorische afspraken gemaakt.

Men kan zich echter niet van de indruk ontdoen dat sommigen dit terrein in een eerste fase willen afschermen. Wellicht met het oog op het realiseren van een stevig positie binnen dit marktsegment van het NT2-onderwijs.

Indien deze indruk correct is, dreigt zich hetzelfde probleem voor te doen als bij het NT2-onderwijs in het algemeen : elke aanbodverstrekker verwerft zich eerst een positie in het veld en daarna zal men trachten vanuit organisatorische overwegingen zijn positie te consolideren door enkele afspraken te maken.

Om niet in dezelfde val te trappen - met moeilijke en veelal nodeloze discussies en ten koste van veel werk dat door velen op hun eigen eiland wordt gedaan - dient er voor NOW eerst een globaal inhoudelijk kader voor Vlaanderen te worden ontwikkeld. Dit kan dan als basis dienen voor de uitbouw van een goed en kwalitatief hoogstaand aanbod in Vlaanderen.

Tot slot

In deze bijdrage werd enkel ingegaan op wat goed taalonderwijs aan anderstaligen zou moeten zijn. Met andere woorden, op wat de centrale uitgangspunten voor een globale visie op NT2-onderwijs in de volwasseneneducatie in Vlaanderen zouden kunnen zijn.

De vraag hoe deze keuze voor taalvaardigheidsonderwijs vorm moet krijgen, kwam niet aan de orde. Deze vraag heeft te maken met de didactische vertaling van de ontwikkelde visie.

Het feit dat deze hoe-vraag niet werd beantwoord in deze bijdrage, heeft niets te maken met een mogelijk beperkt belang van de vraag - integendeel - maar met het feit dat een tijdschrift als BAREEL geen vaktijdschrift voor lesgevers Nederlands is.

Piet Van Avermaet
Steunpunt Nederlands
als Tweede Taal
KU Leuven
Blijde-Inkomststraat 7
3000 Leuven
016/28.50.82

Nederlands op de Werkvloer in de praktijk Een project bij Lemmerz in Hoboken

Veel migranten startten na hun aankomst in Vlaanderen onmiddellijk met ongeschoold werk waarvoor ze geen Nederlands moesten kennen. Ze pikten wel een aantal woorden op, maar hadden geen kader om deze kennis in te plaatsen. Hun kennis van het Nederlands bleef dan ook beperkt. Momenteel evolueren we naar een situatie waarin de kennis van het Nederlands bijna een conditio sine qua non is om werk te vinden en zelfs om werk te behouden. De technologie staat niet stil; geheel het productieproces wordt complexer en verandert aan een tempo dat niemand zich 20 jaar geleden kon voorstellen. Deze twee elementen samen maken dat er in de bedrijven knelpunten in de communicatie ontstaan. Het bedrijfsleven zelf beseft dat ze er alle baat bij heeft deze knelpunten op te lossen: een aanbod Nederlands op de Werkvloer (NOW), dus.

Nederlands op de Werkvloer werd op 4 december 1992 in Vlaanderen gelanceerd met een studiedag georganiseerd door de migrantenwerking van het Vlaamse ABVV. Voor deze studiedag werd een beroep gedaan op de meer dan 10 jaar ervaring die de Federatie van Nederlandse Vakverenigingen (FNV) uit Nederland met NOW heeft. Het uitgangspunt van NOW is dat de lessen zoveel mogelijk tijdens de werkuren plaatsvinden in het bedrijf zelf. De inhoud van de lessen is echt maatwerk: er wordt aangeboden wat die mensen in dat bedrijf nodig hebben. En dat zal voor elke groep en voor elk bedrijf anders zijn. Het aanknopingspunt voor de lessen is de dagelijkse realiteit van de lesgroep. De herkenning is maximaal. Dit maakt het leren minder abstract en dus vaak ook makkelijker.

In Antwerpen nam de Kamervan Koophandel de coördinatie van Nederlands op de Werkvloer op zich. Positieve actiemanager Kris van Herpe bracht een stuurgroep bij elkaar waarin werkgevers van geïnteresseerde bedrijven, de VDAB, het Centrum Basiseducatie Antwerpen, het ABVV en het ACV zetelen. Al van bij het eerste contact bleek Lemmerz in Hoboken zeer geïnteresseerd in het project.

In Lemmerz-België worden aluminiumvelgen voor bekende automerken gemaakt. Dit is een arbeidsintensief productieproces. Na het gieten van de velgen blijven er altijd aluminiumresten hangen. Deze bramen worden met de hand verwijderd. Precies in deze afdeling, de afbramerij, werken veel migranten. Einde maart 1993 startte een vooronderzoek door vzw Welkom van het ABVV om een beeld te krijgen van de taalsituatie in het bedrijf, alternatieven voor de financiering van het project aan te reiken en de keuze van de lesgever te maken. Op basis van dit rapport besliste de directie definitief een lespakket Nederlands op de Werkvloer van 128 uur in te richten. Het Centrum Basiseducatie Antwerpen nam het lessenpakket op zich. Hiervoor werd begin september 1993 lesgever Marc Schoeters aangeworven. Het vooronderzoek gaf al een eerste beeld van de taalsituatie in het bedrijf en een ruwe afbakening van de doelgroep. Marc Schoeters verfijnde dit beeld via individuele gesprekken met de doelgroep en een intake-test. Uiteindelijk koos men voor het zwakste niveau en werd hieruit een lesgroep van 10 personen samengesteld. Op basis van de leerwensen van de cursisten en van het bedrijf werd een aangepast cursuspakket ontwikkeld. De lessen omvatten 128 uur en liepen van 11 oktober 1993 tot einde mei 1994.

De organisatie van deze lessen tijdens de werkuren was geen sinecure. De productie moest immers ook verder kunnen. Een begeleidingsgroep binnen het bedrijf bood hier de oplossing. In de begeleidingsgroep zetelden een vertegenwoordiging van de personeelsdienst, de vakbonden, de cursisten, de ploegbazen van de cursisten, en het Centrum Basiseducatie. Deze groep volgde de cursus inhoudelijk en organisatorisch op.

Hoewel de organisatie van NOW veel vergt van een bedrijf, zijn er toch duidelijke redenen waarom Lemmerz zo'n inspanning wenste te doen. Paul Somers, personeelsdirecteur bij Lemmerz, stelde het als volgt: "Op een moment van hoogconjunctuur vonden wij geen mensen voor deze laaggeschoolde jobs. Via de interim-bureaus kwamen dan enkele vluchtelingen binnen. Dat bleken voorwaar zeer gemotiveerde en gedegen arbeidskrachten te zijn. Dertien zelfs dat de besten onder hen bij ons een vast contract kregen. Maar doorheen de werking werd ook een communicatiekloof duidelijk. Deze mensen wisten wel wat ze moesten doen, maar contacten verliepen niet altijd goed. Soms was er zelfs sprake van echte misverstanden. Op een bepaald moment werd een controlesysteem ingevoerd bij het buitengaan van het bedrijf. Om de controle volgens het toeval te laten gebeuren, werd een rode lamp geïn-

stalleerd die zuiver machinaal ging branden als je gecontroleerd moest worden. Het vergde veel uitleg om duidelijk te maken dat iedereen toevallig gecontroleerd werden niet op basis van het feit dat men hen niet vertrouwde. Het systeem werd precies ingevoerd om een racistische controle te vermijden. We hebben toen wel overwogen om hen taalonderricht te geven, maar we vonden binnen het bestaande aanbod geen geschikt alternatief. Met Nederlands op de Werkvloer hebben we een formule gevonden die wel in ons bedrijf past". Lesgever Marc Schoeters van het Centrum Basiseducatie Antwerpen: "Dit is een interessante manier van werken.

(...) De woorden, de taal die we hier aanleren sluiten nauw aan bij de dagelijkse realiteit die de mensen hier ervaren. Al wordt er natuurlijk een basis van algemeen Nederlands geleerd, toch blijkt er een enorme interesse te bestaan voor de specifieke bedrijfstaal. Dat is dan alles wat te maken heeft met de werksfeer binnen het bedrijf, de productie, de sociale en soms syndicale praktijk. Daarnaast wordt heel wat aandacht besteed aan technisch Nederlands". En de cursisten? Bij de tussentijdse evaluatie was er één unanieme vraag vanuit de groep: "Kan er nog meer les zijn? 4 uur per week is iets te weinig".

Nederlands op de Werkvloer vraagt een grote inspanning van alle betrokken partijen. Zonder goede randvoorwaarden, zonder goed vooronderzoek, zonder goede lesgever, zonder bereidheid in het bedrijf van zowel werkgever als werknemers, heeft NOW geen kans op slagen. Werkt iedereen daarentegen mee, dan zijn er voordelen voor alle partijen: de werknemers staan een stuk sterker op de arbeidsmarkt en in hun bedrijf, de werkgever heeft te maken met mensen die hij in een vernieuwd productiesysteem aan te slag kan houden.

Martine Klaasen
vzw Welkom

Alternerende opleiding kleuteronderwijzer(-es) voor interculturele medewerk(-st)-ers

In september 1993 is in drie hoger pedagogische instituten een alternerende opleiding tot kleuteronderwijzer(-es) gestart. Het project is een initiatief van de Vlaamse Minister van Onderwijs Luc Van den Bossche en sluit aan bij de bestaande werking van de interculturele medewerkers, die in september 1991 werd opgestart. Het richt zich dus uitsluitend tot de beperkte groep migranten die momenteel als gesubsidieerde contractuele hulpleerkracht werkt in het kleuteronderwijs. Ze zijn nu halftijds tewerkgesteld in een kleuterschool en volgen halftijds de opleiding.

Netoverschrijdend

De drie hoger pedagogische instituten die met de opleiding startten, zijn het Hoger Pedagogisch Instituut van het Gemeenschapsonderwijs in Hasselt, het Instituut voor Hoger Pedagogisch Onderwijs O.-L.-Vrouw-Visitatie in Gent en het Stedelijk Instituut voor Pedagogisch Hoger Onderwijs in Antwerpen. Alle kandidaten uit de provincies Antwerpen, Limburg en Oost-Vlaanderen volgen de opleiding in het instituut dat in hun provincie gevestigd is. De kandidaten uit Brabant kiezen tussen Antwerpen en Gent. Op de drie plaatsen is de werking netoverschrijdend, en dat in twee betekenissen. Ten eerste is de vormgeving

van de opleiding gezamenlijk uitgevoerd door de drie pedagogische instituten. Ten tweede is het zo dat in elk van de drie instituten hulpleerkrachten uit de drie netten de opleiding volgen.

netten opl. instituten	vrij onderwijs	gemeenschaps- onderwijs	gemeentelijk onderwijs	totaal
Hasselt	13	5	-	18
Gent	7	2	3	12
Antwerpen	4	2	3	9
totaal	24	9	6	39

Aantal allochtone studenten in de alternerende opleiding kleuteronderwijzer(-es)

Bedoeling

Het project heeft als hoofddoel binnen een periode van vijf jaar volwaardig geschoolde kleuteronderwijzers/-essen uit de migrantengemeenschappen te vormen.

Tegelijkertijd is het de bedoeling deze hulpleerkrachten nu reeds te werk te stellen in de scholen.

Ook wil het project aan de ene kant de migrantengemeenschappen aanzetten tot een grotere betrokkenheid bij het hoger onderwijs, en aan de andere kant de opleidingsinstituten aanzetten tot reflectie over hun aanpak van de reguliere leerkrachtenopleiding in het licht van de groeiende multiculturaliteit van de schoolgemeenschappen.

Concreet verloop van de opleiding

De alternerende opleiding kleuteronderwijzer(-es) wordt georganiseerd gedurende een eenmalige periode van 5 jaar (september 1993 - juni 1998). De vakken van het reguliere eerste jaar worden gespreid over een periode van twee jaar. De vakken van het reguliere tweede en derde jaar worden gespreid over een periode van drie jaar, rekening houdend met de werksituatie van de kandidaten.

De opleiding verliep gedurende dit eerste jaar tamelijk parallel met de reguliere opleiding. Een beperkt aantal vakken werd in de gewone opleiding geïntegreerd. Het ging daarbij vooral over expressievakken. Bij een aantal vakken hebben sommige studenten nog moeite om zich aan te passen aan de werkvormen van het hoger onderwijs. Er is ook voortdurend aandacht voor de taal van de studenten en voor het taalonderwijs in de kleuterklassen waar zij tewerkgesteld zijn. Om nog meer tegemoet te komen aan hun bijzondere beginsituatie voorziet de alternerende opleiding eveneens een aantal uren individuele coaching van de studenten. Gedurende de opleiding zijn er stades voorzien, vergelijkbaar met de stage in de reguliere opleiding. Deze stades gaan door in andere scholen dan deze waar de studenten tewerkgesteld zijn, en wel in de gewone stagescholen be-

trokken bij het opleidingsinstituut. Zo komen deze allochtone studenten voor hun stage ook in kleuterscholen zonder migrantenkleuters. Uit de ervaring blijkt dat dit zeer zinvol is vanuit twee invalshoeken: Ten eerste is het voor deze studenten leerrijk om de klaspraktijk van een klas met veel migrantenkleuters eens te vergelijken met de klaspraktijk van een klas met weinig migrantenkleuters. Ten tweede is het voor een schoolteam leerrijk om voor een korte tijd een allochtone stagiair in het team te hebben.

Invulling van de huidige opdracht van deze interculturele medewerk(st)-ers in de kleuterscholen

Momenteel werken zij gedurende 2,5 dagen per week als hulpleerkracht in de kleuterschool. In deze kleuterscholen werd hun taak omschreven in vier functies:

Eerste functie: opvang en onthaal van de jongste kleuters om zo de overgang tussen het gezins- en het schoolleven te versoepelen. Soms gebeurt deze eerste opvang in de eigen taal, om zo de basisveiligheid van de kleuters te bevorderen.

Tweede functie: de kleuters ondersteunen tijdens het onderwijsleerproces. Door de uitleg van de klastitularis te verhelderen voor de migrantenkleuters, helpen ze de kinderen om actief deel te

nemen aan de verschillende speel- leeractiviteiten in de klas.

Derde functie: het hele schoolteam helpen groeien naar een multicultureel team toe. Door het geven van informatie over hun eigen cultuur kunnen zij soms helpen om problemen te verhelderen.

Vierde functie: participeren in het proces van SOW met als bedoeling de communicatie tussen de ouders en de school te bevorderen.

Naast deze invulling van hun taak als hulpleerkracht verwacht men ook van hen dat ze de soorten activiteiten die zij

in het Hoger Pedagogisch Instituut hebben bestudeerd, nu en dan oefenen in de school waar zij tewerkgesteld zijn. Bij hun taken in de kleuterschool worden zij begeleid door hun pedagoge van het opleidingsinstituut.

Dit project in het kader van het geheel van beleidsmaatregelen t.a.v. migranten

De meeste maatregelen ten aanzien van migranten in het onderwijs gaan ervan uit dat migranten onder hun niveau presteren. Daarom stellen zij als doel, via extra scholing en training, de positie van de migranten in het onderwijs en nadien op de arbeidsmarkt te versterken.

In het theoretische kader van Bovenkerk, dat een typologie van maatregelen

beschrijft, komen we zo hoofdzakelijk terecht bij type I. Dit kader kwam o.a. ter sprake in het nummer 49 van Bareel in mei 1992.

Als we het project van de alternerende opleiding kleuteronderwijzer(-es) in dat kader situeren, komen we bij type III terecht, 'positieve actie als maatregel'. Het doel is hier te komen tot gelijke kansen (equal opportunities) en daartoe worden procedures geïntroduceerd die de kansen van de betrokken categorie verhogen.

In concreto krijgen deze migranten de kans om via een verlengde leerroute op 5 jaar tijd een volwaardig diploma van kleuteronderwijzer(-es) te behalen en gedurende die tijd tewerkgesteld te worden met een gesco-contract.

De achterliggende visie stelt dat het voor het schoolgebeuren van grote betekenis kan zijn dat leerkrachten vanuit een andere etnische achtergrond een gewone taak vervullen op school. Daarom is het nodig de evolutie in de richting van gelijke kansen voor migranten om in ons onderwijs tewerkgesteld te worden, te bespoedigen door dit soort positieve actie. Daarbij is het belangrijk dat de allochtone leerkrachten hetzelfde niveau van opleiding hebben genoten als hun autochtone collega's.

Evaluatie van de studenten

Aansluitend bij de vorige overwegingen in verband met positieve actie is het nodig duidelijk te stellen dat na het tweede jaar van de opleiding de studenten examens afleggen voor alle evaluatiepunten van het reguliere eerste jaar opleiding.

Op het einde van dit eerste jaar namen de studenten deel aan proefexamens voor de afgeronde gehelen, die verrekend worden op het einde van het tweede jaar. De examens worden afgelegd voor de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap van het eerste jaar kleuteronderwijzer(-es) van de reguliere opleiding. Op deze wijze wordt de deeltijdse opleiding ingepast in de bestaande wetgeving en worden tegelijkertijd garanties ingebouwd omtrent

het niveau van deze opleiding. Er is dus geen sprake van positieve discriminatie, waarbij de kwalificatiestandaard zou worden verlaagd; type IV in de typologie van Bovenkerk.

Positieve actie betekent hier dat zij via de verlengde leerroute hetzelfde niveau moeten bereiken als de reguliere studenten.

Problemen

De groep studenten in de alternerende opleiding is eigenlijk heel heterogeen. Een aantal ondervindt weinig echte problemen. Een aantal anderen heeft het op verschillende punten moeilijk. Moeilijkheden met Nederlands komen het meest voor en zijn het meest fundamenteel. Daarbij gaat het zowel over mondelinge taalvaardigheid, vooral belangrijk bij het spontane praten in de kleuterklas, als over schriftelijke taalvaardigheid, die vooral tot uiting komt bij het uitschrijven van voorbereidingen voor activiteiten en bij het afleggen van toetsen. Bijzonder hardnekkig zijn bij voorbeeld de fouten tegen de bepaalde lidwoorden.

Een ander aspect is het expressief taalgebruik, zeer belangrijk voor kleuteronderwijzers/-essen. Voor vele migrantenstudenten is het moeilijk op een natuurlijke manier expressief Nederlands te praten. Daar de opleiding echter gespreid is over 5 jaar en zij zoveel kansen krijgen tot oefenen, moeten de meesten onder hen, mits goede begeleiding, wel tot een goed eindresultaat kunnen komen.

Maar een moeilijkheid van een andere orde is dat ze de inspanning vijf jaar moeten volhouden! Immers, het is niet echt gemakkelijk een harmonie te vinden tussen werken en studeren; een groot deel van hen combineert dit nog met huishoudelijke taken en het moederschap. Vooral moeilijk zijn periodes waarin men zich verlooft of huwt of zwanger is... Een uurrooster van 38 uur, met daarbij nog heel wat taken en voorbereidingen, valt voor sommigen zeer zwaar en is moeilijk continu vol te houden.

Hopelijk tonen de mensen in hun om-

geving daarvoor begrip en moedigen ze hen zoveel mogelijk aan om door te zetten.

Vragen bij de toekomst

Iedere student heeft de dag van vandaag vragen bij zijn toekomst, bij zijn slaagkansen, bij zijn kansen op snelle tewerkstelling.

Zo ook deze studenten. Maar zij hebben ook specifieke vragen, eigen aan hun situatie, namelijk op het vlak van de levensbeschouwing in onze scholen.

In het aprilnummer van Christene Basisschool formuleert Marc Michiels het als volgt: "Zullen zij in ons vernette basisonderwijs kansen krijgen om aan de slag te kunnen? Zullen de deuren van de katholieke scholen voor hen gesloten blijven?" Het is hoopgevend dat deze vraag nu reeds in kringen van de christelijke onderwijzersvakbond openlijk gesteld wordt.

Dit probleem is reëel, hopelijk kan er in overleg met de vele betrokken instanties tijdig naar een goede oplossing worden gezocht. Het zou inderdaad al te spijtig zijn dat deze inspanningen niet zouden kunnen bijdragen tot dat mooie inspirerende doel van een multicultureel leerkrachtenteam.

Ria Rector

Doorstroming naar het hoger onderwijs ?

Zowel in het overzicht van Dirk Van Damme als in de andere bijdragen staat volwasseneneducatie bij migranten voor het opdoen van basiskennis en basisvaardigheden, bijscholing in functie van de wetmatigheden van de arbeidsmarkt en van het functioneren in onze samenleving, aangepaste alternatieve leerroutes en 'depannage-opleidingen'.

Als opleiding en onderwijs zo'n belangrijke rol te vervullen hebben in de integratie van migranten op alle niveaus van de samenleving - en niet alleen onderaan de ladder -, dan moet er dringend onderzocht worden hoe migrantenkinderen doorstromen in het secundair onderwijs en vandaar naar het hoger universitair en niet-universitair onderwijs.

In 1991 en 1992 kwam in de schoot van de VLIR, de Vlaamse Interuniversitaire Raad, vijf maal een Werkgroep *Migranten en Studie* samen onder voorzitterschap van prof. J. Vranken (U.A.). Tussen deze samenkomsten door waren er aan de verschillende universiteiten informele groepsbesprekken met een aantal migranten-studenten. Na deze samenkomsten presenteerde de Werkgroep een eindrapport, waaruit dadelijk enkele krachtlijnen geciteerd zullen worden. Noch de Werkgroep, noch haar voorstellen, kregen volgens voorzitter Jan Vranken tot nu toe enige opvolging.

vaststellingen en uitgangspunten

De positie van migrantenkinderen aan de universiteit heeft (nog) niet de status van een sociaal probleem. Hoewel er momenteel in het beleid veel aandacht is voor de onderwijssituatie van migrantenkinderen, is er een totaal gebrek aan belangstelling voor dit onderwerp.

Gesteld dat een sociaal probleem een kloof is tussen een feitelijke toestand en een wenselijke toestand, die door een betekenisvolle bevolkingsgroep als onwenselijk maar oplosbaar wordt gezien, kan het dus gaan om de afwezigheid van een kloof tussen werkelijkheid en wenselijkheid, van een probleem-definiërende instantie of van oplossingen.

Als wenselijkheid stelde de Werkgroep een proportionele vertegenwoordiging van jongeren uit de verschillende bevolkingsgroepen aan de universiteit voor. Zo'n wenselijkheid werd voor het eerst uitgesproken naar aanleiding van het debat over de toegang tot de univer-

siteit voor arbeiderskinderen en voor meisjesstudenten.

Het probleem van de ondervetegenwoordiging valt in twee componenten uiteen:

- er is onvoldoende doorstroming vanuit het middelbaar onderwijs, absoluut en relatief. Verhoudingsgewijs nemen veel te weinig migrantenkinderen deel aan het algemeen vormend middelbaar onderwijs; en van hen die de humaniora met succes beëindigen, stromen er te weinig door naar de universiteit.
- er zijn aan de universiteit meer klemmen en valkuilen dan voor de gewone student.

Over het tweede punt is zeer weinig informatie voorhanden. Voor wat het eerste punt betreft, zijn er vooral gegevens over de toestand van migrantenkinderen in het lager en middelbaar onderwijs.

migrantenkinderen naar de universiteit

Twee socio-culturele factoren kenmerken migrantenstudenten: ze komen uit maatschappelijk achtergestelde groepen en ze hebben een andere socio-culturele herkomst. Anders gezegd: het zijn én arbeiderskinderen én allochtonen. Beide betekenissen handicaps om aan de universiteit te geraken en om de universiteit succesvol te beëindigen.

Uit studies over de universitaire achterstand van arbeiderskinderen is altijd al gebleken dat daarbij niet alleen de materiële (financiële) factor een belangrijke rol speelde, maar dat ook socio-culturele determinanten onmis-

kenbaar een invloed hadden. De socio-culturele eigenheid van het migrantenmilieu versterkt ongetwijfeld deze kloof tussen universiteitsmilieu en milieu van herkomst nog.

migrantenjongeren aan de universiteit

De informatie uit de informele gesprekken met migrantenstudenten aan de verschillende universiteiten werd geordend aan de hand van 'referentiefiguren en -groepen'. De volgende personen en groepen worden onderscheiden: het gezin, (leden uit) de etnische gemeenschap, (leden uit) de Vlaamse gemeenschap, school en leerkrachten, universiteit en academisch personeel, medeleerlingen en studenten en P.M.S.

Het gezin (de ouders) heeft meestal weinig inzicht in het onderwijssysteem, het ontbreekt hen aan de nodige informatie. Daardoor zijn ze vaak overbezorgd, maar ze steunen de studiekeuze wel. Een oudere broer of zus die ook studeerde betekent een hele steun. Negatieve reacties op de beslissing vanuit de eigen etnische gemeenschap beïnvloeden de ouders van deze studenten niet in de beslissing om verder te studeren. In hoeverre de studiekeuze beïnvloed werd, is niet duidelijk. De autochtone, Vlaamse gemeenschap komt weinig ter sprake. Relevant is wel dat enkele Marokkaanse meisjesstudenten verwijzen naar een Vlaams 'gouvernante', die hen steeds geholpen en gestimuleerd heeft.

Velen van de deze studenten komen niet van een concentratieschool en benadrukken tevens het belang van het kleuteronderwijs. Ontmoediging en

racistische opmerkingen vanwege leerkrachten worden vaak aangehaald. Dit laatste, vooral in de vorm van neerbuigendheid, komt ook terug aan de universiteiten. Verder wordt daar vooral de niet-aangepastheid van de studentenvoorzieningen aangekaart (varkensvlees op de menu's van de studentenrestaurants, ...).

De P.M.S.-centra hebben een belangrijke rol te vervullen in de informatie-verstrekking en begeleiding, zeker naar deze jongeren en hun ouders toe. Toch blijven de adviezen dikwijls zeer traditioneel: rolbevestigend voor de meisjes en 'technisch' voor de jongens.

wat met het andere hoger onderwijs?

Ook over de aanwezigheid van migrantenjongeren in het HOBU en over de problemen die ze daar hebben, ontbreekt elke informatie. Wat men weet, is op concrete ervaringen gebaseerd. Eén van die ervaringen is dat aan het HOBU migrantenjongeren nog meer ondervetegenwoordigd zijn dan aan de universiteiten. Dat is het omgekeerde als bij arbeiderskinderen, waarmee de situatie van migrantenjongeren nochtans in belangrijke mate kan worden vergeleken. Daaruit volgt dat het grote probleem hier het verbeteren van de doorstroming is. Een betere oriëntatie is vooralsnog een luxe-zorg.

De 'hogere' taalvaardigheid in het Nederlands, de onvoldoende vertrouwdeheid met een aantal culturele en maatschappelijke 'vanzelfsprekendheden' en coaching door leerkrachten worden aangestipt als belangrijke punten.

Doordat de toelatingsproef in het HOBU afgeschaft is, is de toegang ertoe voor deze groep verder versmald. Voortstuderen op latere leeftijd, na verworven inzichten, wordt moeilijker. De Centrale Examencommissie heeft voor deze groep nog een veel te hoge drempel.

Belangrijk besluit is dus: hoe meer migrantenjongeren het middelbaar onderwijs voltooiën, hoe groter de kans dat een belangrijk aantal onder hen voortstudeert.

aandachtspunten en adviezen

Er is in eerste instantie informatie naar de migrantenouders en -kinderen nodig over het hoger onderwijs. Dit moet gebeuren door de P.M.S.-centra, gemotiveerde leerkrachten, sleutelfiguren en geslaagde voorbeelden uit de migrantengemeenschappen en gezagspersonen uit de wereld van het hoger onderwijs.

Deze intensieve campagne en begeleiding moet nog tijdens de middelbare studies 'vanaf de eerste dag' beginnen. Meer nog, migrantenkinderen moeten al gestimuleerd worden kleuteronderwijs te volgen, en aan buitenschoolse socio-culturele activiteiten deel te nemen.

Waar relevant, moet er aandacht aan besteed worden dat de migrantenstudenten hun deel van de materiële voorzieningen krijgen toegewezen: kamers in universitaire residenties, aangepaste menus in de studentenrestaurants, ...

Aan de verrijking en verdieping van het Nederlands moet bijzondere aandacht besteed worden.

Leerkrachten, docenten en studenten moeten een gedragscode hanteren, waarbij de nodige aandacht gaat naar het onderkennen van onbedoelde, impliciete vooroordelen. overdraagzaam, bedreigend optreden moet voorkomen worden of gesancioneerd.

Een informeel contactpersoon-academicus die, zonder van een apart etiket voorzien te zijn, verdient aanbeveling.

De oprichting van eigen studentenverenigingen dient gestimuleerd.

Maar vooral is er nood aan meer informatie:

Er moet dringend een onderzoek opgezet worden dat enige basiskennis omtrent de toestand van deze studenten aan de universiteit oplevert.

Frieda Bex
Emiel Vervliet

De aanwezigheid van studenten met vreemde nationaliteit in HOBU en universiteiten in Vlaanderen

	HOBU		Universiteit	
	1981-82	1990-91	1983-84	1992-93
Marokko	20	123	28	129
Turkije	15	92	31	109
Italië	80	90	46	76
Spanje	35	38	41	68
Griekenland	15	19	42	94
Totaal studenten	±55.000		±50.000	

Deze tabel bevat gegevens uit de universitaire jaarboeken.

Ze geeft cijfers betreffende de aanwezigheid aan HOBU en universiteit van studenten met de nationaliteit van enkele belangrijke immigratieherkomstlanden in Vlaanderen.

Uit de cijfers valt niet op te maken of deze studenten (kinderen van) migranten dan wel zgn. vreemde studenten zijn.

Een andere beperking geldt het nationaliteitscriterium. Afstammelingen (kinderen, kleinkinderen) van migranten die intussen de Belgische nationaliteit verworven, zijn hierin niet meer op te sporen. Met name voor wat betreft de afstammelingen van Italiaanse immigranten lijkt dit uit de cijfers af te leiden.

Binnenste Buitenland

De Brusselse wijk Matonge : een kosmopolitische wijk

De (geringe) aanwezigheid van Zaïrezen in België werd enkele nummers geleden historisch gekaderd in het artikel "Zijn er Zaïrese immigranten in België?" (Bareel 54, juni 1993). Van die groep Zaïrezen, zo stonder, kon in de jaren '60-'61 zowat de helft gesitueerd worden in de Brusselse metropool, met name in een wijk in Elsene. Over die wijk, beter bekend als 'Matonge', handelt deze bijdrage. Ndamina Lusanda maakte een sfeerbeeld.

De benaming 'Matonge' komt oorspronkelijk uit Zaïre, meer bepaald uit Kinshasa.

In het begin van de urbanisatie van die stad was er in de wijk Dendale (Kasa-Vubu) een stukje brousse waar de 'Kinois' - dit zijn de inwoners van Kinshasa - vruchten plukten die in het Lingala 'matonge' (enkelvoud 'litonge') genoemd werden. Na de verkaveling van dat bosje werd de nieuwe wijk door de 'Kinois' Matonge gedoopt, als herinnering aan de vruchten uit dat bosje en aan de romantische avontuurtjes waarvoor dat bosje het ideale decor vormde.

Mettertijd werd de wijk Matonge een handelscentrum, met dancings en vooral met een kleine markt waar de klok rond bedrijvigheid heerste. Vooral 's avonds na 11 uur was er op die markt een tamelijk speciaal publiek te vinden. Daardoor verloor de benaming Matonge zijn oorspronkelijke etymologische betekenis en werd synoniem voor de sfeer en de levensvreugde die die wijk uitstraalde.

De geboorte van Matonge in Brussel

In de jaren '60 vormden de huisbedienden, door hun bazen naar België meegenomen na de onafhankelijkheid, en de studenten samen met andere Congolese inwijkelingen een kleine gemeenschap in de Brusselse gemeente Elsene.

De Université Libre de Bruxelles (ULB), waar veel van de Congolese studenten studeerden, ligt namelijk in deze gemeente. Maar ook de aanwezigheid van het Huis der Koloniën in de Stassartstraat droeg bij tot de vestiging van talrijke Congolezen aldaar.

Stilaan begonnen enkele Congolese inwijkelingen te dromen van een cafeetje of restaurant of van een winkeltje met exotische voedingswaren in de wijk aan de Naamsepoort. Een sfeer als die van het Matonge in Kinshasa ontstond en werd versterkt door de activiteiten in de Stassartstraat.

Daarom werd, verwijzend naar de levendige wijk in het hart van Kinshasa, deze wijk rond de Stassartstraat en de Waverse Steenweg door de 'Belgicains' - bijnaam van de in België wonende Congolezen - Matongewijk gedoopt.

Later droegen twee gebeurtenissen bij tot de verdere groei van deze wijk en de vestiging van nieuwe Zaïrezen :

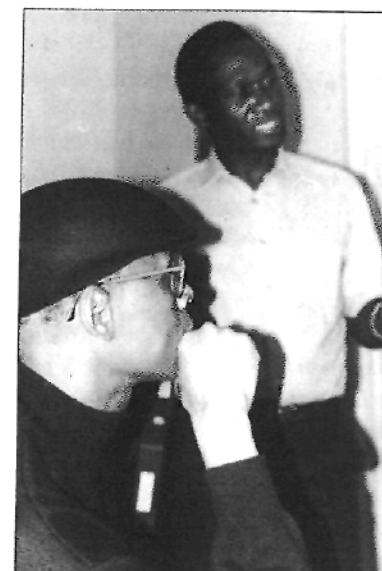
Rond 1970 vestigde de eerste handelaarster zich in de galerij van Elsene, 'Maman MUMONA'. Haar omzet trok andere handelaars aan, zoals de verkoopsters van de 'WAX'-stoffen waarvan de kleding voor de vrouwen gemaakt werden, en de kapsters van Afrikaanse kapsels. En in 1970 werd het 'Maison africaine' aan de Naamsepoort opgericht. Het gaf aan de wijk het imago van een zwarte wijk door de vele Afrikanen die er verbleven.

La Maison africaine

Het 'Maison africaine' speelt een grote rol voor mensen afkomstig uit derde-wereldlanden, vooral uit Afrika. Het huis is trouwens opgezet als een onthaaldienst voor Afrikaanse studenten, om hen te helpen met de problemen en moeilijkheden die ze tijdens hun studies tegenkomen. In geval van nood springt het Maison africaine in principe elke Afrikaan zowel op het morele als op het financiële vlak bij.

Vandaag is het Maison africaine, als ontmoetingsplaats, in de wijk Matonge een Afrikaans toevluchtsoord geworden, o.a. voor studenten die hoger of universitair onderwijs komen volgen en stagiairs die zich komen vervolmaken in een openbare of private instelling.

Al tien jaar ontvangt het Maison africaine in de zomervakantie ook de Vlaamse cursisten van ITECO. Deze cursisten kozen voor het Maison africaine om de culturele contacten die ze er kunnen hebben, en vooral om te wennen aan de Afrikaanse sfeer alvorens uit te vliegen naar de derde wereld. Daarnaast wordt het Maison africaine wordt ook vaak bezocht door Belgische sympathisanten die hun avond willen doorbrengen met Afrikanen en de culturele activiteiten die door het huis georganiseerd worden, bijwonen. Hoewel het doel van het huis zuiver academisch was, levert het impliciet een waardevolle dienst aan de wijk Matonge. Daardoor is het niet verwonderlijk dat er Afrikaanse cafés en restaurants geopend worden in de buurt van het Maison africaine.

Belang van Matonge voor de Afrikaanse gemeenschap

In de straten van Matonge kom je heel veel Afrikanen tegen. Maar slechts een klein gedeelte van de Afrikanen die vaak in de wijk komen, woont er ook. Het volstaat in het weekeinde naar Matonge te komen en het aantal auto's te tellen uit Frankrijk, Nederland en Duitsland om vast te stellen dat het gros van de mensen die je er op straat ziet, er niet woont. Matonge is een culturele, sociale en commerciële trekpleister, waar Afrikanen volop aan hun trekken komen. Vandaar ook dat "Matonge een doorgangsgebied (is) voor de nieuw aangekomenen, een kruispunt van alle Afrikaanse etnieën die hier in telkens nieuwe golven toekomen, gekleed in hun boubous of in maatpak, complexloos, met hun ritmes, hun overtuigingen, hun dromen"¹

In elk geval, voor iedereen die van een tropische sfeer houdt, is Matonge, en vooral de galerij van Elsene, uniek. Die sfeer, en de handel die er plaatsvindt, maken dat Afrikanen uit de vier windstreken elkaar ontmoeten in Matonge.

Matonge is geen Zaïrees getto maar een kosmopolitische wijk die onderdak verleent aan velerlei handelszaken. Daardoor trekt Matonge een cliënteel van alle nationaliteiten aan. Ook talrijke Belgen komen er exotische voedingswaren zoeken : moambes, gerookte vis, Simba- en Tembobier,

Een verhitte sfeer in Matonge ?

Matonge wordt wel eens geklasseerd als één van de 'gevoelige' wijken van Brussel-hoofdstad. Het zou bijzonder gevaarlijk zijn erheen te gaan, zelfs voor de politie, zonder voorzorgsmaatregelen te treffen. Dat betwijfel ik.

Matonge heeft sinds zijn ontstaan vooral tijdens de zomernachten een zeer geanimeerde tropische sfeer uitgestraald. Maar er waren zelden klachten van bewoners; Belgen en Zaïrezen regelden dit onderling om erger te vermijden.

Tegenwoordig ligt dat anders. Zo is er bij de Belgen een petitie rond gegaan om een einde te maken aan het nachtlawaai in de wijk. Na rapporten van de politie, heeft burgemeester Yves de Jonghe d'Ardoye van Elsene op 14 oktober 1993 de beslissing genomen bepaalde Zaïrese cafés te sluiten tussen 1 en 4 uur in de ochtend.

Of zo'n maatregel doeltreffend is, is de vraag : niet alle cafés zijn aan deze maatregel onderworpen, en de herriescoppers zelf - die trouwens meestal geen inwoners van Matongé zijn - worden niet aangepakt.

Wat er ook van zij, Matonge zal nooit ophouden te bestaan. Als het ooit in Elsene geen levenskansen meer krijgt, verdwijnt het er en wordt het terug opgebouwd worden in een andere Brusselse gemeente. De Zaïrese gemeenschap in België neemt immers nog steeds toe en verspreidt zich.

België, hoe klein ook, wordt onomstotelijk een multiculturele en multi-etnische maatschappij. Zolang als het Noorden geen ernstige en humane politiek voert tegenover het Zuiden, en meer bepaald tegenover zijn vroegere kolonies, zal de immigratie vanuit die landen blijven toenemen. En het kan toch onmogelijk dat de Zaïrezen geen plaats bij hun 'ooms' zouden krijgen terwijl andere gemeenschappen die zelfs geen historische banden met België hebben, al in de Belgische samenleving integreren.

Ndamina Lusanda

¹ Shungu, E., L'Afrique noire à Bruxelles. Editions Européennes, Brussel, 1986.

Binnenste Buitenland 2

Bruno Ducoli en het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle

In Brussel en in Wallonië is Bruno Ducoli, Italiaan, dominicaan en al 14 jaar directeur van het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle alom bekend, zoals ook het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle een vermaard centrum is; in Vlaanderen daarentegen kennen weinigen hem. Zo merk je weer hoe terecht en hoogstnodig een rubriek als 'Binnenste Buitenland' is...

Wij gingen hem voor Bareel interviewen over het Centre Interculturel, over Brussel, de integratie van Italianen, het verenigingsleven, enz. Hoewel we onmogelijk in dit korte bestek het expressieve, overweldigende discours van Ducoli kunnen weergeven, menen we dat zelfs een bloemlezing van wat hij allemaal vertelde, voldoende leerrijk en interessant is.

Het Centrum

Ducoli noemt het Centre Interculturel een "hybride" centrum omdat het als v.z.w. door de Franse gemeenschap gewenst en betoelaagd wordt en erg brede doelstellingen heeft. De werking van het Centrum omvat een viertal domeinen.

Bij het eerste luik, 'vorming', springen de animatorenopleiding van jonge migranten in het kader van het Onderwijs Sociale Promotie - "250 tot nog toe, die in de meest diverse structuren tewerkgesteld zijn" - en de begeleiding van leerkrachten in vijftien Brusselse scholen onmiddellijk in het oog.

'Informatie' is het tweede domein. Hierbij moet het tijdschrift 'Agenda. Inter. Culturel' dat hoe langer hoe meer respons krijgt, vermeld worden. Daarnaast zorgt het Centrum jaarlijks voor minstens twee bijkomende publikaties; zo werd onlangs 'l'Islam des Marollexois' uitgegeven. Verder is er nog een documentatiecentrum waarop Ducoli erg trots is, en worden er regelmatig lezingen over allerlei actuele thema's gegeven die tot over de grenzen bekendheid krijgen.

Het derde luik, de 'cultuurspreiding', is vooral belangrijk in het kader van sensibilisering. Volgens Ducoli is er niets zo effectief om de mening van de autochtone bevolking te veranderen dan door aan te geven dat er ook onder de migranten allerhande kunstenaars zijn. Daarom worden er in het Centrum

bijna permanent - en met groot succes! - tentoonstellingen georganiseerd. In Brussel zijn er langs Franstalige kant een negentigtal migrantenorganisaties. De vierde hoofdtaak van het Centrum bestaat erin deze organisaties te ondersteunen en te begeleiden, vooral op het gebied van de organisatieontwikkeling "opdat ze na 1 jaar niet in mekaar stuiken".

Integratie en Elio di Rupo

Het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle wordt waarschijnlijk binnenkort erkend als regionaal centrum voor migranten in Brussel. Er zijn in Wallonië nog andere erkende regionale centra in Luik, Namen en

Charleroi. Ducoli heeft de indruk dat men in Wallonië een onderscheid maakt tussen de migranten uit de Europese Gemeenschap, die 'goed geïntegreerd zijn' en de anderen, met wie er problemen zijn. De regionale centra situëren zich dan ook in steden waar er veel niet-EU-migrant zijn. En vandaar ook dat toen Elio di Rupo (afkomstig van Mons) vice-eerste-minister werd, de Vlaamse en de Waalse pers hem anders benaderden. In Vlaanderen werd zijn 'Italiaan-zijn' benadrukt, in Wallonië vroeg men hem naar zijn banden met België.

Ducoli: "Zijn antwoord is me bijgebleven: het was een relevante politieke uitspraak, niet echt één van een politicus, maar wel listig. Hij bedankte België voor wat het gedaan had voor de Italianen in het algemeen, en voor zijn familie en voor hemzelf in het bijzonder. Daarom hoopte hij dat het ook voor nieuwe migranten een 'gastvrij land' zou blijven!"

In verband met de integratie van de Italianen in Wallonië spreekt Ducoli over een "osmose" die heeft plaatsgevonden dankzij de twee vakbonden. "Alles wat progressief is in Wallonië met betrekking tot migranten, en dat slaat zowel op het discours als op de structuren, werd door de vakbonden gerealiseerd".

Problemen

Een van de grootste problemen bij de migranten in Wallonië zijn de problemen op school. Hoewel deze bij de Italianen nog erger zijn dan bij de Marokkanen, worden ze voortdurend genegeerd.

Trouwens, het hele onderwijs in Wallonië, waar een op drie kinderen in het basisonderwijs al eens heeft moeten overzitten, bevindt zich in een malaise. Dat die schoolproblemen gevolgen hebben voor de tewerkstelling, de huisvesting en zelfs voor de gezondheid, is volgens Ducoli nog erger. Ducoli: "En het is niet omdat sommige bomen het bos verbergen of, met andere woorden, omdat sommigen het maken, dat het bos er niet meer is!"

In Brussel zijn de relaties nog complexer dan in Wallonië. Door zijn veelheid aan organisaties en beleidsniveaus, ook door zijn Europese dimensie, is Brussel een ingewikkelde constructie geworden waaraan zelfs Ducoli niet meer uit kan. Elke Europese stad is ziek volgens hem, maar in Brussel wordt de situatie erger door die ingewikkeldheid en door een opeenstapeling van 'handicaps'. Daardoor ook voelen de jonge Maghrebijnen zich in Brussel uitgesloten en illegaal. De overheid is niet in staat om te maken dat deze jongeren "zich geborgen en legitiem voelen", ook al omdat ze niet aan het politieke leven kunnen participeren. En ze moeten zich altijd opnieuw bewijzen! Ducoli is echt bang dat ze dit alles beu worden en dat er hevige reacties zullen komen. Hij vindt de situatie in Brussel explosief.

Het verenigingsleven

Gelukkig kent België een interessant verenigingsleven. Ducoli vindt dat het verenigingsleven op vrijwillige basis georganiseerd moet worden, dan pas kan hij er volledig achter staan en het mee ondersteunen. Hij bemerkt de laatste tijd echter pogingen vanwege de Franstalige Gemeenschapsoverheid om het verenigingsleven te sturen. Wan-

neer de sturing en de controle door een overheidsinstantie al te opvallend wordt, heeft ze volgens hem een tegengesteld effect; zo creëert men "harkis" (n.v.d.r.: Maghrebijnse collaborateurs die de Fransen steunden).

De overheid heeft vooral moeite met het accepteren van organisaties die niet gelijken op het door hun vooropgesteld beeld. Ducoli, die weliswaar erkent dat zo alles complex wordt, vindt dat elke migrantengroep zijn eigen verenigingsleven moet kunnen uitbouwen. Ducoli: "Ik weet ook wel dat het concept van leiderschap bij de Arabieren anders is dan ons Westeuropese concept, maar intussen zijn er leiders gekomen die de twee perfect doorhebben en ze met elkaar kunnen verbinden". Hij vreest dat men wel eens de neiging heeft om deze mensen "af te romen" van de migrantengemeenschap met de bedoeling om haar gelijkvormig te maken aan de Belgische gemeenschap. Dat is niet fair en bovendien gevaarlijk. Ook moeten de gemeenschappen via deze mensen "promotie" kunnen maken en mag niet het omgekeerde gebeuren. Ducoli, die trouwens het Vlaamse overheidsbeleid op de voet volgt, is voorstander van de erkenning van migrantenorganisaties zoals dat in Vlaanderen gebeurt, ook al is die nog voorlopig en beperkt. "Het integratiebeleid in Vlaanderen ligt meer in de lijn van de Germaanse traditie, terwijl in Wallonië de Franse traditie wordt

gevolgd met zijn nadruk op de persoonlijke, subjectieve en republikeinse waarden".

Tot slot

Wanneer Ducoli bij wijze van afronding de twee belangrijkste problemen in Brussel wil schetsen, raakt hij weer nieuwe thema's aan. Zoals zijn vrees voor het toenemen van de verrechtsing en het racisme in Wallonië en Brussel, het feit dat de overheid geen blijf weet met arbeidsmigratie bij een verminderende werkgelegenheid, en het steeds restrictievere beleid - "Vroeger zocht men naar animatoren onder de migranten, nu wil men politiemannen hebben" -, het feit dat verschillende minderheidsgroepen tegen elkaar opgezet worden - "In Molenbeek hebben asielzoekers jonge manifesterende Marokkanen afgeklopt" -.

"Het is allemaal weinig opwekkend en rooskleurig, hè?"

Eliane Peytier
Franco De Gregorio

Documentatie

Cursussen voor etnische minderheden : vraag en aanbod

Gelauff-Hanzon, C.W., Leiden, C.O.M.T., 1988, (Uitgave 29) 188 blz., ISBN 90-71042-26-X.

De Nederlandse overheid levert een financiële bijdrage aan de organisatie van alfabetisering en cursussen Nederlands voor etnische minderheden. Zij gaat er immers van uit dat de beheersing van het Nederlands noodzakelijk is voor het functioneren in de Nederlandse samenleving. Dit boek beschrijft het onderzoek naar de belangrijke vraag of deze cursussen aansluiten bij de leerbehoeften van de etnische minderheden.

Naast een overzicht van het cursusaanbod in A en B, geeft het onderzoek een inventarisatie van de leerbehoeften van de verschillende minderheidsgroepen en confronteert tenslotte het aanbod met de behoeften.

Kansarm op de arbeidsmarkt, Kansrijk op de opleidingsmarkt ?

Initiatieven, doelgroepen, evaluatie en coördinatie van opleidingen voor kansarme groepen

Wouters, M., Struyven, L. (red.), Brussel, Koning Boudewijnsstichting, 1992, 199 blz., ISBN 90-5130-089-1.

Dit rapport geeft een overzicht van het bestaande opleidingsaanbod voor kansarmen in Vlaanderen, georganiseerd door de drie grote, gevestigde opleidingsvoorzieningen (het Onderwijs voor Sociale Promotie (O.S.P.), de VDAB en de Middenstandsopleidingen) en door de nieuwe paritaire initiatieven en de lokale opleidingsinitiatieven.

Het aanbod wordt in het eerste deel geanalyseerd in functie van de toegankelijkheid voor de doelgroep en de effectiviteit van de opleiding. In het tweede deel komt vooral de problematiek van organisatie en coördinatie van de opleidingsinitiatieven aan bod; een coördinatie waaraan, gezien de onoverzichtelijkheid en de versnippering van de initiatieven, duidelijk nood is.

Jaarboek Basiseducatie 1992-1993

de Jong, L., Demeersseman, E., Sondervorst, R., Verdurmen, H., Antwerpen, V.O.C.B., 1994, 103 blz.

Naast overzichten van het cursusaanbod, het personeel in de centra basiseducatie, en het profiel van de cursisten, komen ook kritische reflecties bij de voorgaande onderwerpen aan bod en wordt het thema van de verplichte bijscholing voor educatieve medewerkers uitgediept.

Uitval van Turkse en Marokkaanse volwassenen uit het opleidingsproject van basiseducatie naar beroepsopleiding

Moerel, H., Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, 1993, 78 blz., ISBN 90-6370-935-8.

De nadruk om binnen de volwassenen-educatie op te leiden voor de arbeidsmarkt is van recente datum en wordt onder andere ingegeven door de aanhoudende werkloosheid. Voor volwassenen anderstaligen begint zo'n opleiding bijna altijd in de basiseducatie. Door middel van schakelcursussen en beroepsopleidingen kunnen zij vervolgens een betere positie op de arbeidsmarkt bereiken.

In dit onderzoek gaat het om Turkse en Marokkaanse volwassenen die deze opleidingsweg vanaf de basiseducatie zijn gestart. Het doel van het onderzoek was na te gaan welke moeilijkheden zij onderweg zijn tegengekomen en waar, waarom en wanneer een deel van hen van deze weg afraakt.

Nederlands Tweede Taal in de basiseducatie : Een beschrijving van het cursusaanbod NT2 in 5 Centra Basiseducatie in het werkjaar '91-'92

Neyens, H., Mechelen, V.O.C.B., 1993, 221 blz.

In het kader van de vernieuwingsprojecten van het V.O.C.B. werd tijdens het werkjaar 1991-92 gewerkt aan de beschrijving en de analyse van het cursusaanbod Nederlands Tweede Taal

in de centra van Genk, Gent, Antwerpen, Willebroek en Noorderkempen. Deze lijvige bundel geeft in een eerste deel een diepgaande beschrijving van alle gegevens, en zet in een tweede deel algemene tendensen, aandachtspunten en knelpunten op een rij.

Ronde Tafel Conferentie 'Nederlands als tweede taal voor volwassen migranten en anderstaligen in Vlaanderen : Verslagboek en aanbevelingen

Vienne, S. (eindred.), Brussel/ Antwerpen, V.C.I.M./V.O.C.B., 1993, 60 blz.

Op 17 juni 1993 vond een Ronde Tafel Conferentie 'Nederlands als tweede taal voor volwassen migranten en anderstaligen in Vlaanderen' plaats. Deze Conferentie kwam er op initiatief van de Vlaamse Regering, die hiertoe een Stuurgroep samenstelde onder het voorzitterschap van het V.C.I.M.

Dit verslagboek bevat zowel de voorbereidende teksten als de aanbevelingen die aan de Vlaamse Regering na afloop van de Conferentie werden voorgedragen.

Tweede Taalonderwijs aan Volwassenen en Doorstroming

Een inventariserend onderzoek naar de rol van het onderwijs Nederlands als tweede taal, binnen de aansluitingsproblematiek Basiseducatie-Beroepseducatie

Heck, P., 's Hertogenbosch, Provinciaal Beraad Volwassenen-educatie, 1992 (Werkboek voor de praktijk van de volwassenen-educatie nr.2), 132 blz., ISBN 90-74366-03-1.

Dit onderzoek, een doctoraalscriptie, behandelt in het kader van de doorstroomproblematiek van allochtonen, de aansluiting van het onderwijsaanbod van de instellingen voor basiseducatie op het schakel- en beroepsonderwijs. De nadruk ligt hierbij op het onderwijs NT2.

Op het onderzoek volgen aanbevelingen gericht op een betere aansluiting

van het onderwijsaanbod van genoemde instellingen.

Nederlands op de werkvloer : Verzamelde artikelen over arbeidsmarkt en tweede-taalonderwijs

Bernts, A., Snoeken, H. (red.), Amsterdam, Landelijk Studie- en Begeleidingscentrum Nederlands op de Werkvloer, 1990, 116 blz.

Een bundel met artikelen over het waarom van Nederlands op de Werkvloer, over de specifieke inhoud en opzet van de cursussen NOW, het wel-slagen van die cursussen, en de (Nederlandse) subsidieregeling terzake.

Verslag van het onderzoek "Nederlands op de werkvloer"

Drs. Wijn, M.A.M., Drs. van Dijk, M.H., 's Gravenhage, SZW, 1990, 168 blz., ISBN 90-5250-205-6.

Dit rapport geeft verslag van het onderzoek naar de toepassing en de effectiviteit van de subsidieregeling 'Nederlands op de Werkvloer' in Nederland. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Nederlandse Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Interessant zijn de aanbevelingen over opzet en aanpak van een Nederlands op de Werkvloerproject in het algemene overzicht (deel 1 - derde hoofdstuk).

Samenhang in het volwassenenonderwijs : een terreinverkenning

Hinnekin, H. (red.), Brussel, Vlaamse Onderwijsraad, 1992, 43 blz.

Werkdocument opgesteld door de werkgroep 'Samenhang volwassenenonderwijs' van de VL.O.R., waarin de huidige toestand in het volwassenenonderwijs beschreven en geanalyseerd wordt, en waarin vervolgens oriëntatiepunten voor de verdere discussie aangereikt worden.

Jaarverslag 1993

Perquy, J., Beirnaert, R., Brussel, Vlaamse Onderwijsraad, 1994, 83 blz.

Het jaarverslag van de VL.O.R. geeft een thematisch overzicht van de standpunten en activiteiten van de VL.O.R. in 1993.

In het eerste luik van dit verslag komen de opdrachten, de interne structuren en de werking aan bod. Het tweede luik, de hoofdmoot, geeft de krachtlijnen weer van het gevoerde onderwijsbeleid en de visies en standpunten die in dat kader werden ontwikkeld. Ook wordt ingegaan op de maatschappelijke en politieke impact van de genomen standpunten.

Vlaanderen leert. Deel 2 : Profiel van het Onderwijs voor Sociale Promotie

Struyven, L., Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid KU Leuven, 1991, 201 blz., ISBN 90-71712-09-5.

Dit rapport past in een onderzoeksopdracht van de Gemeenschapsminister van Onderwijs. Het onderzoek is bedoeld als onderbouw voor de discussie over de hervorming van het OSP. Dit rapport is het tweede deel van een drieluik. Dit deelrapport brengt het opleidingsaanbod en het deelnemerspubliek van het OSP in kaart; op die manier wordt duidelijk welke functies het OSP vandaag de dag vervult.

'Intercultureel werk', echt een tweede kans ? Conclusies uit de enquête betreffende de H.S.T.L.-opleiding 'intercultureel werk'

[s.n.], Brussel, Vlaams Centrum Integratie Migranten, 1993, 32 blz.

Bij cursisten, leerkrachten en derden leefden allerlei vragen en bedenkingen bij de lopende driejarige opleiding Interculturele bemiddeling. Om een evenwichtig en volledig beeld van de sterkten en zwakten van deze opleiding te krijgen, organiseerde de coördinatie van het Project Interculturele bemiddeling in de Gezondheidszorg een grootschalige bevraging bij de cursisten, bij

de directeurs, coördinatoren en leerkrachten in de scholen, bij de stagebegeleiders en bij de coördinatoren van het project ICB.

Deze bundel bevat de enquête resultaten en enkele besluiten.

Verslag der werkzaamheden in 1992 van de Vlaamse Interuniversitaire Raad

De Meyer, L., Brussel, Vlaamse Interuniversitaire Raad, 1993, 200 blz.

Een exhaustief overzicht van de acties en adviezen van de VL.I.R. in 1992. Hierin wordt ook verwezen naar de werkzaamheden van de Werkgroep Migranten en Studie (cfr. infra).

Vlaamse Interuniversitaire raad : Eindrapport van de Werkgroep Migranten en Studie

[s.n.], Brussel, VL.I.R., 1992, 11 blz.

Zie het desbetreffende artikel eerder in dit nummer.

Hoe een buitenlands diploma of getuigschrift laten erkennen in België ?

Van Hout, M., Bevernage, R., Borgerhout, Centrum Buitenlandse Werknemers, 1994, 30 blz.

Deze brochure geeft informatie over de manier waarop een procedure tot gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's of getuigschriften door de Vlaamse overheid kan verkregen worden. Ze is gericht naar mensen met een buitenlands diploma; om volledig toegankelijk te zijn is daarom de informatie ook opgenomen in het Frans, Engels, Spaans, Turks en Marokkaans.

Aangekondigd

Action multicultureel

is een Europese video-, film- en fotowedstrijd voor jongeren die liever

- ☐ belichten dan beledigen,
- ☐ de ogen open houden dan de kop in het zand steken,
- ☐ scherp denken dan botte leuzen roepen.

Action Multicultureel zoekt video's, films en foto's van alledaagse voorbeelden en ervaringen die laten zien dat leven ook zonder vreemdelingenhaat gaat en hoe het tussen verschillende culturen in één samenleving kan klikken. Inzendingen moeten binnen zij voor 31 juli 1994, er zijn prachtige prijzen te winnen.

Voor meer informatie kan je terecht bij het ICO-team, Martelarenlaan 22 in 3500 Hasselt, 011/23.51.06.

Action Multicultureel is een gezamenlijk project van de Duitse onderwijsbond GEW, de Vlaamse onderwijsbonden (ACOD, COC, COV, VSOA) en de ABOP in Nederland.

Jeugdversie Wit over Zwart

Velen kennen reeds deze unieke tentoonstelling die in 1991 in Brussel meer dan 45.000 toeschouwers lokte. Momenteel toert deze tentoonstelling, onder begeleiding van Jeugd & Vrede, in postervorm door Vlaanderen. De belangstelling van scholen, jeugthuizen, wereldwinkels, ... is enorm.

Daarom heeft Jeugd & Vrede een eigen 'jeugdversie' ontwikkeld, die beperkter in omvang is en daardoor ook goedkoper kan verhuurd en verspreid worden naar een groot publiek.

Meer informatie: Jeugd & Vrede, Luc Van Elsacker, Van Elewyckstraat 35 in 1050 Brussel, 02/640.19.98 en fax 02/640.07.74.

Tien gekleurde meisjes

In 1993 verscheen bij EPO het boek 'Tien gekleurde meisjes' met 20 levensverhalen van 22 migrantenmeisjes.

Deze meisjes hebben intussen op uitnodiging al bij verschillende organisaties en op velerlei initiatieven hun verhaal gedaan, wat telkens interessante confrontaties opleverde.

U kan hen contacteren via Tsang-Tsey Chow, Einde Were 28 in 9000 Gent, 09/223.63.39.

Participatie van kansarmen

Participatie: een nieuw modewoord, of de daad bij het woord gevoegd in het opbouwwerk?

Om hierop een zicht te krijgen organiseert VIBOSO op 30 september een studiedag rond participatie van kansarmen. Deze studiedag is bedoeld voor coördinatoren en medewerkers aan kansarmoedeprojecten uit het opbouwwerk, welzijns- en sociaal-cultureel werk, de migrantensector, basiseducatie, ...

De studiedag gaat door op 30 september 1994 in De Zandloper te Wemmel. Het aantal inschrijvingen is beperkt tot een hondertal.

Voor meer informatie: VIBOSO, Luc Verbeke of Mieke Govaerts, 02/201.03.65.

Project Open Culturele Centra

is de nieuwe naam van het vroegere project niet-westerse culturen, dat intussen aan haar derde werkingsjaar toe is. De nieuwe naam verwijst naar de principiële en feitelijke openheid van de deelnemende culturele centra.

Het programma-overzicht 1994-1995 is te verkrijgen bij het Project Open Culturele Centra, Pascal Nicolas, p.a. PC Arenberg, Arenbergstraat 28 in 2000 Antwerpen. Tel. 03/232.11.14, na 1 sept. 03/202.46.11.

Alle Menschen

De Antwerpse zanggroep Hei Pasoepp presenteerde half mei 1994 de CD 'Alle Menschen' met liederen uit Libanon, Chili, Zuid-Afrika, België, Turkije, de Filipijnen, ...

Deze CD wordt verkocht in de wereldwinkels en kost 750 Bfr.

De opbrengst gaat integraal naar twee multiculturele projecten in het Antwerpse.

Jaarboek 1993-1994

Openbaarheid van Bestuur

In de derde uitgave van het Jaarboek Openbaarheid van Bestuur van De Wakkere Burger wordt ook nu weer een kritisch beeld geschetst van de evoluties inzake openbaarheid van bestuur en overheidscommunicatie.

Enkelte bestellen bij De Wakkere Burger vzw, Liedtsstraat 27-29, 1210 Brussel. Tel. 02/242.54.15 en fax 02/242.26.10.